

Georges Linssen

Dr. Rudolf Philips 80 jaar

Het bereiken van de leeftijd van 80 jaar door dr. Rudolf Philips was voor het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg (SHCL) aanleiding om een inventaris van de collectie-Philips te doen verschijnen.¹ De gedachte ten grondslag aan dit initiatief ligt voor insiders die kennis hebben van zijn werk voor de hand. Maar de bescheiden aard van de tachtigjarige kennend blijft er voldoende ruimte over om aan zijn leven en streven bij deze gelegenheid aandacht te schenken.² Een enkel voorbeeld van die bescheidenheid, met meerdere aan te vullen, is het 231 pagina's tellende gedenkboek *50 jaar sociale gezondheidszorg in Limburg*, in 1960 verschenen bij gelegenheid van het halve eeuwfeest van het Limburgse Groene Kruis. De naam van de auteur moet men zoeken in de tweede alinea van het colofon ergens achter in het boek.³

Jeugdjaren

Johannes Franciscus Rudolfus Philips werd geboren te Valkenburg aan de Geul op zondag 4 mei 1925 als kind van het echtpaar Philips-Hoen. Door zijn omgeving werd hij Ruud genoemd, zelf prefereerde hij als auteur doorgaans de voor naam Rudolf.⁴ Zijn vader, Johannes Hubertus Philips (1890-1970) vormde - na het overlijden van directeur F. (Frans) Smeets in 1932 - samen met P.C. Chambille tot 1956 de directie van Bierbrouwerij De Leeuw te Valkenburg.

Zijn middelbare studies voltooide hij te Rolduc.⁵ Daar bezocht hij eerst het gymnasium tot en met de vierde klas. In het schooljaar 1942/1943 schakelde hij over naar de Hogere Burgerschool/HBS-A, waar hij in 1944 het eindexamen behaalde. Het was geschiedenisleraar dr. P.H.J.M. Geurts die de interesse voor historie bij hem aanwakkerde. De combinatie van beide opleidingen zou een nuttige basis vormen voor zijn verdere studie en onderzoek.

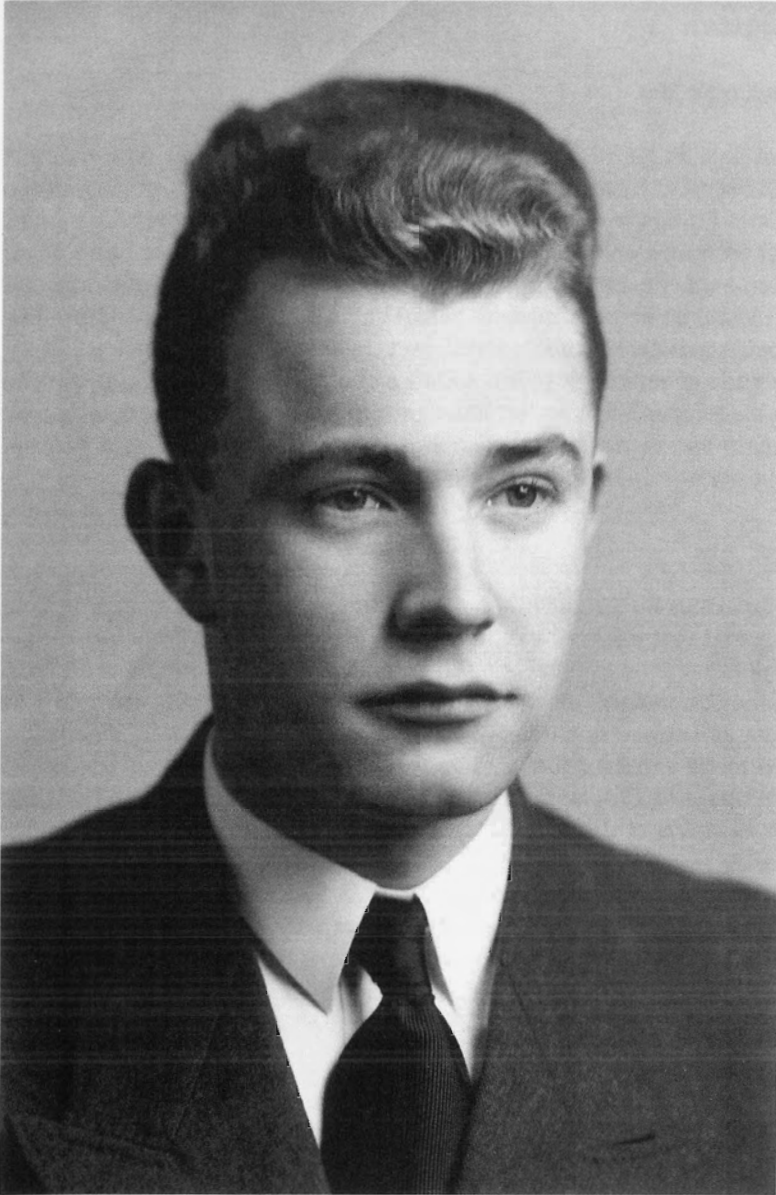
¹ Van de inventaris van de collectie dr. Rudolf Philips werd in deze bijdrage dankbaar gebruik gemaakt, evenals van de *Bibliografie dr. Rudolf Philips* (Maastricht 2004). De medewerkers van het SHCL ben ik zeer erkentelijk, in het bijzonder drs. J. van Hall, mevrouw A.M.Th. Peeters en L.C.C.M. Royakkers; voorts drs. L.J.C. Horbach te Roermond.

² Bij familienamen behorende voorletters en titulatuur worden slechts bij eerste vermelding genoemd.

³ *50 jaar sociale gezondheidszorg in Limburg, 1910-1960*, tegenover 228, Colofon, tweede alinea.

⁴ In het *Tilburgs Studenten Weekblad Viking*, jrg. 16, nr. 16, 4 februari 1950 staat Philips bij de redactie opgenomen met Rud als voornaam.

⁵ Informatie verstrekt door L.C.C.M. Royakkers (SHCL). De gegevens zijn afkomstig uit de Jaarboeken van Rolduc. HBS-A is de in 1937 ingestelde literair-economische richting, toegang gevend tot studie aan een economische faculteit of hogeschool. Dr. P. Geurts was sinds 1931 verbonden aan Rolduc. In oktober 1944 kwam hij bij een bombardement om het leven.

De Tweede Wereldoorlog heeft Philips bewust meegemaakt en zeker de bevrijdingsperikelen. Dat blijkt overduidelijk uit *Een verkenning van het sociaal-politieke landschap in Zuid-Limburg in de bevrijdingstijd (1944-45)*. Hij beschrijft daarin de periode van een nieuwe dageraad vol beloften voor de toekomst enerzijds en van het stuklopen van mooie dromen op de barre realiteit anderzijds. Philips analyseerde ruim 50 jaar later de markante facetten van die overgang van bezetting en illegaliteit naar een nieuwe maatschappelijke realiteit.

Studie in Tilburg

Philips schreef zich in voor het studiejaar 1944-1945 aan de Universiteit van Tilburg, toen nog Katholieke Economische Hogeschool geheten, een qua studentental - iets meer dan 600 - nog bescheiden academisch onderwijsinstituut.⁶ De hoogleraren die hem wetenschappelijk vormden waren onder meer: voor algemene leer en geschiedenis der economie mgr. dr. M.J.H. Cobbenhagen, voor logica, ethica en sociologie mag. dr. F.A. Weve OP, voor sociale wetgeving en sociale politiek dr. F.J.H.M. van der Ven en voor positieve en beschrijvende sociologie dr. W.R. Heere. De geschiedeniscolleges werden gegeven door mgr.dr. Th.J.A.J. Goossens, dr. M. de Haas en dr. L.G.J. Verberne.⁷

Philips werd in november 1945 geïnaugureerd als lid van het Tilburgs Studentencorps Sint Olof. Later werd hij lid van een club van vrienden die zich in maart 1946 verenigde onder de naam Iduna. Het was een doorgaans vrolijk en opgewekt gezelschap. Serieus waren ze evenzeer. De meesten studeerden af en kwamen goed aan de slag. Het dispuut, dat hij zijn levenlang trouw bleef, mocht meerdere Limburgers tot zijn leden rekenen, zoals de gebroeders drs. J.J.M. (Jozef) en drs. J.J.G. (Jan) Schreurs, die nog ter sprake komen. Binnen het studentencorps was Philips eveneens actief, meer in het bijzonder als redacteur en hoofdredacteur van het *Tilburgs Studenten Weekblad Viking*, dat ook als mededelingenblad van de hogeschool fungeerde.⁸

Ongetwijfeld denkt Philips nog steeds met genoegen en misschien ook enige heimwee aan die mooie studententijd terug. Dat ligt waarschijnlijk mede aan de omstandigheid dat hij in die periode kennis maakte met zijn toekomstige echtgenote J.W.H.C. (Annie) Jansen, waar hij inmiddels meer dan een halve eeuw mee getrouwd is. Zij schonk hem vier kinderen, dochter Ineke en drie zonen Hans, Paul en Max. Zijn zoons, met ieder vier doopnamen, kregen als extra beschermheilige drie Maastrichtse bisschoppen mee, respectievelijk Servatius, Lambertus en Monulphus. Het is tekenend voor Philips' betrokkenheid met de stad. Max kreeg er bovendien nog de naam van corpsheilige Olof bij.

Philips legde zijn doctoraal examen in de economisch-sociologische studierichting af op 2 juni 1953. Hij bleef zich zeer verbonden voelen met de Tilburgse Hogeschoolgemeenschap van professoren, studenten en afgestudeerden, zoals die vooral dankzij zijn inspirerende, uit Gulpen afkomstige

⁶ Hans Bornewasser, *Katholieke Hogeschool, deel I, 1927-1954, Economie-Ethiek-Maatschappij* (Baarn 1978) 203, 206 en 208; W.M. Hermans, 'Kroniek over de jaren 1939 tot 1948', in: *Kroniek van het Tilburgs studentencorps "Sint Olof", 1927-1953* (Tilburg 1953) 85-87. In de Jaarboekjes van het Tilburgs Studentencorps staat als formeel begin van Philips' studie opgegeven 1944. Valkenburg werd bevrijd op zaterdag 16 september 1944, Tilburg op vrijdag 27 oktober 1944. De eerste tentamens werden afgenomen in december 1944. Op dinsdag 1 mei 1945 gingen volgens een bescheiden rooster te Tilburg de colleges weer van start. Voor dat beperkte studiejaar 1944-1945 werd overigens het volle collegegeld van 325 gulden gevraagd.

⁷ Bornewasser, *Katholieke Hogeschool*, 294-296. Philips noemt in het Voorwoord bij zijn proefschrift de namen in deze, niet-alfabetische volgorde.

⁸ Het eerste *Viking*-nummer kwam uit op 25 maart 1933.

Rudolf Philips wordt bij het slagen voor zijn doctoraal examen op 2 juni 1953 gefeliciteerd door dispuutgenoot Rinus Peijnenburg (1928-1979), toen nog niet afgestudeerd en later minister van Wetenschapsbeleid in het kabinet Van Agt I. In het midden Annie Philips, na vijftig jaren nog steeds zijn echtgenote.

leermeester Cobbenhagen, gestalte kreeg.⁹ Dat blijkt uit diverse publicaties. In 1959 verscheen van zijn hand 25 Jaar TAEK, *Gedenkboek Tilburgse Academische Economische Kring, uitgegeven bij gelegenheid van het V^{de} lustrum*. Samen met drs. F.L.M. (Frans) van der Meer schreef hij daarna het gedenkboek *Een gouden TAEK, 1934-1984, crisis en wederopbloei van de Tilburgse organisaties van afgestudeerden sinds 1959*.¹⁰ Hij onderhield contacten met vele Tilburgse alumni. Het zal geen bevreemding wekken dat hij ook enige jaren, van 1959 tot 1963, deel uitmaakte van het landelijk TAEK-bestuur en ook actief was in het Zuid-Limburgse TAEK-gebeuren. In 1992 was hij voorzitter van de lustrumcommissie die de viering van het vijftigjarig bestaan van de TAEK-departement Zuid-Limburg organiseerde en te Einruhr/Simmerath in de Eiffel gedurende twee dagen dat jubileum luisterrijk vierde.¹¹ Hij schreef er bovendien nog een boekje over.

Ook als SHCL-directeur bleef hij contact houden met zijn Alma Mater onder meer met zijn inspiratoren op historisch gebied zoals prof. dr. H.J.F.M. (Harry) van den Eerenbeemt. De laatste zou zijn promotor worden. Philips verdedigde op 12 juni 1980 te Tilburg de dissertatie *Gezondheidszorg in Limburg, groei en*

⁹ Voor meer informatie M.J.H. Cobbenhagen, *De Tilburgse Hogeschoolgemeenschap* (Tilburg 1945), een bundeling van opstellen en voordrachten, gepubliceerd en uitgesproken tussen 1927 en 1943.

¹⁰ In dit verband is het vermeldenswaard dat Philips in de bij zijn proefschrift gevoegde stellingen de een na laatste wijdde aan de in 1979 tot zijn spijt opgeheven TAEK. Met afzonderlijke TAEK-kringen werd al begonnen in 1937; sommige, zoals in Zuid-Limburg, zetten hun activiteiten na 1979 op eigen wieken voort.

¹¹ Leden van de lustrumcommissie waren DSM-vennootschapssecretaris drs. E.M. (Eus) Akkerman en drs. J.J.M.(Jozef) Schreurs.

Op 12 juni 1980 promoveerde dr. Rudolf Philips aan de Katholieke Hogeschool Tilburg. Drs. Jozef Schreurs en SHCL-oprichter pater dr. Remigius Dieteren fungeerden als zijn paranimfen.
Fotocollectie SHCL.

acceptatie van de gezondheidsvoorzieningen, 1850-1940. Als paranimfen fungeerden zijn vertrouwde mentor, SHCL-oprichter dr. Pieter Joseph Dieteren (1915-1995), beter bekend als pater Remigius en Campinadirecteur Jozef Schreurs, die zijn een jaar eerder overleden jongere broer Jan, aan wie Philips zijn proefschrift opdroeg, verving. In het voorwoord van zijn proefschrift memoreerde Philips de eerste aansporingen tot onderzoek op het terrein van de volksgezondheid te hebben ontvangen van Limburgse Groene Kruis-directeur J. Bremmers en mr.dr. Th.W.F. (Theo) Speetjens (1894-1977).

De dissertatie betrof een complexe en moeilijk grijpbare materie, waar hij op bewezen deskundigheid kon bogen. Hij wist met vakmanschap uit vele kleine steentjes, die men kan terug vinden in honderden voetnoten, een fraai mozaïek te construeren. Het was een proefschrift, aldus de promotor in zijn laudatio, dat qua type onderzoek ook van landelijke betekenis was.¹²

De 48 doctores uit de school van Van den Eerenbeemt zijn al 35 jaar verenigd in de Tilburg Eerenbeemt Kring (TEK), een academisch gezelschap, waarvan Philips na zijn promotie actief deel ging uitmaken.¹³ Zo hield hij in 1996 een inleiding tijdens een tweedaags TEK-congres, gehouden in de Belgische Landcommanderij Alden Biesen te Bilzen onder de titel *Verloren Jaren? Noord-Brabant in een overgangstijd, 1795-1870*.

¹² H.F.J.M. van den Eerenbeemt, *Laudationes, uitgesproken door promotor prof. dr. H.F.J.M. van den Eerenbeemt bij gelegenheid van 48 promoties* (Tilburg 2001) 70.

¹³ De TEK ontstond uit de behoefte om na het behalen van de doctorstitel door te gaan met historisch onderzoek. Uit de groep zijn inmiddels honderden artikelen en tientallen boeken voortgekomen. *TEK-papers*, dl. I (Tilburg 1993) [Reeks lezingen onder redactie van prof. dr. H.F.J.M. van den Eerenbeemt] 1.

Directeur van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg (SHCL)

Pioniersjaren

Zijn loopbaan als directeur van het in 1949 opgerichte SHCL begon op 1 maart 1954, daags na het vertrek van voorganger en vriend drs. K.J. (Jan) Cornips (1921-1987). Die zal hem ongetwijfeld goed over zijn toekomst voorgelicht hebben: hard werken, zuinig zijn en vooral idealist blijven. Dat ideaal was om van de zo rijk geschakeerde Limburgse samenleving de voornaamste sporen te bewaren en voor onderzoek toegankelijk te maken. Philips, overtuigd van het belang van regionale sociaal-economische geschiedschrijving, begon zijn werk in het binnenstadspand Kapoenstraat 12, nabij het Vrijthof. Na de in 1952 door Cornips verlaten kamers in het De Stuers-gebouw, Kruisherengang 12 was deze behuizing een flinke vooruitgang. Primitief en moeizaam werken, dat bleef het wel.

Het SHCL telde in die pionierstijd twee vaste medewerkers, de directeur en een assistent, tot 1964 J. (Johan) Wachelder, een gepensioneerd landbouwleraar.¹⁴ Voorts was er de loyale steun van de welhaast immer beschikbare pater Remigius, een markant en sociaal bewogen, wetenschappelijk geschoold priester, tot zijn laatste levensdagen het Franciscaans habijt dragend. Verder moest Philips het doen met een tiental werkloos geraakte, doorgaans goed gemotiveerde, hoofdarbeiders, die via diverse regelingen konden worden ingezet. Philips' opdracht was in de praktijk duizendpotig van aard.

Het bureau diende effectief te functioneren, hetgeen bij het ongewisse en ten opzichte van de taakstelling in aantal te kort schietende personeelsbestand lang niet gemakkelijk was. Stagiaires en vrijwilligers moesten vaak soelaas bieden. Naast kennis van zaken was improvisatietalent een welkome, zo niet onontbeerlijke eigenschap. De steeds minder adequate huisvesting was een voorwerp van voortdurende zorg. Philips lanceerde plannen voor gezamenlijke huisvesting bij Stadsarchief en Gemeentebibliotheek. Vele vliegers werden daartoe opgelaten. Geen bleef vliegen.

Dan het eigenlijke werk. Allereerst verzamelen en ordenen van archieven. Het opsporen en verzamelen gebeurde op ad-hoc basis onder meer via tijdrovende condoléancebezoeken bij familieleden van personen waarvan vermoed werd dat zij belangrijke documenten hadden nagelaten. Van het tijdrovende ordenen en beschrijven kwam in die periode, mede bij gebrek aan een vakkundig archivaris, weinig terecht. Voorts een bibliotheek opzetten, uitbreiden en toegankelijk houden. Kwantitatief liep dat voorspoedig. Het stellen van prioriteiten binnen dat geheel bleek echter verre van gemakkelijk, het systematiseren bovendien zeer kostengevoelig.

Bijna alle problemen vloeiden samen in een nijpende financiële problematiek, de steeds weer dreigende strop om de nek. Het slijk der aarde bleef voor Philips een grote zorg, ook al kwam er steun van de provincie Limburg, de stad Maastricht, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en particulieren. Het

¹⁴ De in 1973 overleden heer Wachelder fungeerde vele jaren als chef de bureau, belast met de dagelijkse SHCL-werkzaamheden.

echt royale mecenaat, dat een waardevol initiatief de benodigde financiële ruimte onbeknibbeld verschaft, was ook toen in Limburg slechts mondjesmaat aanwezig. De waarderende schouderklompjes waren verheugend en stimulerend, maar losten de urgente kasproblemen niet op. Waar men geld ontving moest er vaker een gedenkboek voor terugkomen. Weinig geld en veel plichtsbetrachting hielden het SHCL in de vaart.

Daar voegden zich voor Philips het wetenschappelijk bezig zijn door middel van publicaties vanzelfsprekend bij. Zowel zijn bijdragen aan de Jaarboeken als vele andere publicaties getuigen ervan. Wegens het ontbreken van een universitair arbeidskader zocht de zich in zijn werk geïsoleerd voelende Philips contacten met andere gelijksoortige instituten zoals het Internationaal Instituut voor Sociale geschiedenis (IISG) te Amsterdam en het Nederlands Economisch Historisch Archief (NEHA) in Den Haag, waarvan hij van 1982 tot 1990 lid van de Raad van Advies was.¹⁵ Ook zocht hij steun bij hooggeleerde inspirators zoals dr. I.J. Brugmans, dr. W. Jappe Alberts, dr. B.H. Slicher van Bath, dr. Th.L.M. Thurlings, dr. L.G.J. Verberne en dr. A. Deblaere. De laatste nodigde hij uit als feestspreker bij de viering van het eerste SHCL-lustrum op 8 oktober 1954. De bijeenkomst ging gepaard met een expositie, via maquettes, statistieken en grafische voortellingen een beeld gevend van de SHCL-doelstelling en de reeds bereikte resultaten.

Relevante initiatieven

Kort na zijn aantreden startte Philips samen met pater Remigius de uitgave van een *Jaarboek*, de nog steeds lopende reeks *Studies over de sociaal-economisch geschiedenis van Limburg*, waarvan hij tot 1978 redacteur - en tevens secretaris - bleef.¹⁶ Het bescheiden, 72 pagina's tellende eerste *Jaarboek*, vooral bedoeld ter versterking van de band met de ruim 70 begunstigers en contribuanten, verscheen in 1955. De eerste uitgave in boekdruk, de volgende, omdat het goedkoper moest, in offset.

Op 7 januari 1956 begon Philips met een eenvoudig uitgevoerd, veertiendaagse documentatieblad, getypt op A-4 formaat, uit te brengen genaamd *Spiegel van Limburg*.¹⁷ Uit diverse bronnen selecteerde hij belangrijke gebeurtenissen op sociaal en economisch gebied. Het blad bevatte vaste onderdelen zoals Agrarische economie, Industrie en Nijverheid en Woningbouw. Ultimo 1962 kwam de laatste *Spiegel* uit. Gebrek aan mankracht en te geringe uitbreiding van het aantal abonnementen noopten tot stoppen. Toch was het broodnodig zich naar buiten toe goed te blijven profileren, liefst zonder zich in de schulden

¹⁵ Het NEHA, zich toeleggend op de zorg voor bedrijfsarchieven, werd opgericht in 1914, het IISG specialiseerde zich sinds zijn oprichting in 1935 in het socialistisch erfgoed.

¹⁶ De *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg*, tevens *Jaarboek* van het SHCL worden in het vervolg kortweg als *Jaarboek* aangeduid. De eerste uitgave werd uitgevoerd bij Drukkerij Rob. Wynans te Maastricht.

¹⁷ De naam *Spiegel van Limburg* werd reeds eerder gebruikt voor een verzameling opstellen in 1950 verschenen bij Uitgeverij De Koepel, Nijmegen / Antwerpen.

te steken. In feite stond men op een tweesprong: doorgaan of niet.¹⁸ De impasse werd doorbroken. Wat betreft het *Jaarboek* uitte zich dit door een beter verzorgde uitgave. Voor Philips moet het een mooie dag zijn geweest toen in 1965 deel tien typografisch veel fraaier en verlucht met foto's kon worden uitgebracht. De nog jonge Limburgse vlag pronkte op de omslag. Het was een kleurrijk jasje dat pas bij de eeuwwisseling versleten werd geacht. De serie is inmiddels een 50 delen tellende Limburgse goudmijn waar geen historicus meer omheen kan.

Die wijziging van presentatie had ook te maken met de verbetering van de financiële grondslag van het SHCL in 1964, dank zij Rijk en Provincie. Maar daarmee was een zorgeloze toekomst allerminst verzekerd. Een kwart van het budget, niet gering, diende men zelf via het werven van meer begunstigers en contribuanten bij elkaar te sprokkelen. Het moet voor Philips een hele klus geweest zijn beide voor elkaar te krijgen. Maar men kon nu wel op bredere leest verder.

Zodoende kon ook in datzelfde jaar de samenwerking met het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap (LGOG) worden geïntensiveerd, uitmondend in de gezamenlijke uitgave van de *Maaslandse Monografieën* ondergebracht in een gelijknamige stichting. Op Philips rustten in het bijzonder voorbereiding en uitvoering van publicatieplannen. Het werd een succes. In de gewone, tot op heden doorlopende serie zijn inmiddels 66 delen verschenen, inclusief zijn dissertatie. Philips fungeerde tot 1986 als secretaris van zowel bestuur als redactie. In die kwaliteit schreef hij in 1968, mede met het oog op de door het SHCL niet meer adequaat te berappen werkzaamheden, de *Nota omtrent de wenselijkheid van een coördinerend wetenschappelijk instituut in Limburg*. In verband met de plannen tot uitbreiding van het werkterrein der stichting besprak Philips de mogelijkheid om de beschikking te hebben over een coördinerend wetenschappelijk bureau of para-academisch instituut, een uitvoerende organisatie die de voorbereiding op de verschillende terreinen van wetenschap zou kunnen voorbereiden, begeleiden en entameren. Ook werd gedacht aan de uitgave van een Limburgse encyclopedie.¹⁹

Dienstverlening in de steigers

De dienstverlenende taak, die tegen het einde der jaren vijftig steeds meer aan belang won, onderging in 1964 uitbreiding, mede dank zij verbeteringen in het documentatiesysteem. De vaste bureaubezetting steeg tot vier personen. Inmiddels kon het SHCL dank zij medewerking van de gemeente Maastricht in 1962 verhuizen naar een, vooral in de hoogte, ruimer pand Onze Lieve

¹⁸ Remigius Dieteren, *Het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg op de tweesprong* (Maastricht 1962). Pater Remigius ontving in 1973 de Zilveren Anjer van het Prins Bernhardfonds wegens zijn verdiensten voor de oprichting en instandhouding van het SHCL.

¹⁹ Een voorbeeld was de in 1938 gestichte Fryske Akademy, een werkgemeenschap ter bestudering van het Friese volk en zijn cultuur. De Stichting Wetenschappelijk Onderwijs Limburg (SWOL) werd ook in de gedachtegang betrokken. Met de uitgave van een tweedelige encyclopedie was Groningen in 1954-1955 voorgegaan. Friesland kwam ermee in 1958 (aangevuld in 1975). Het voorbeeld werd driedelig gevolgd door Zeeland in 1982-1984 en met vier kloeke delen door Noord-Brabant in 1985-1986.

Vrouweplein 4, hetgeen bij gebrek aan lift wel een goede fysieke conditie der bewoners vereiste.

Archief

De voorname archieftaak kwam in 1960 voor het eerst naar buiten duidelijker in beeld door het publiceren van een overzicht van de toen ruim 60 aanwezige dossiers. Het nog weinig geordende archief, in 1967 uitgegroeid tot rond 150 meter, kreeg door de mijnsluitingen en daarmee verbonden organisaties en instellingen een toevloed van nieuw materiaal te verwerken. Bij Philips' vertrek besloeg het archiefmateriaal 750 strekkende meter.²⁰ Vanaf 1972 kreeg de archieftaak ook naar buiten toe meer accent. Dat gebeurde door in het *Jaarboek* een rubriek Overzicht Documentalia te openen, waarin aandacht werd besteed aan belangrijke aanwinsten.

Het jubileumjaar 1974 greep Philips aan voor het opstellen van een retrospectie en toekomstverwachting. Hij opende zijn betoog met een statement van Friedrich Nietzsche, dat deze 100 jaar eerder neerschreef in *Vom Nutzen und Nachteil der Historie für das Leben*: 'Wir brauchen Geschichte, denn die Vergangenheit strömt in hundert Wellen in uns fort'. Nietzsche betoogde dat historische kennis slechts waardevol is wanneer deze een positief effect heeft op inhoud en manier leven. Dat hield voor Philips in dat boeken en bronnen niet allen verzameld en gearchiveerd, maar ook bestudeerd dienden te worden, zowel voor zuiver wetenschappelijke als andere doeleinden.

Bibliotheek

Belangrijke schenkingen, afkomstig uit geheel Limburg, maar ook daarbuiten, bevorderden de gestage groei van een unieke verzameling bibliotheekgoed, in 1960 een aantal van 13.000 nummers en 16.000 delen omvattend. Over een hoognodige lees- en studiezaal beschikte Philips nog niet. Verbetering kwam pas na de verhuizing in 1962 toen voor het groeiend aantal informatiezoekers een studievertek ter beschikking kwam waar men ongestoord de cartotheek kon raadplegen en documentatiemateriaal bestuderen.

Buitendeurse activiteiten

Wil men grondig onderzoek over Limburgse onderwerpen plegen dan bevindt men zich al rap buiten 's lands rijksgrenzen. Enige taalvaardigheid van Frans en Duits komt dan zeer te pas. Zo ook bij Philips. Hij werkte onder meer in het Centre Historique des Archives Nationales te Parijs, het Algemeen Rijksarchief te Brussel, het Nordrhein-Westfälisches Hauptstatsarchiv te Düsseldorf, het Stadtarchiv te Aken. Ook congresbezoek behoorde tot de noodzakelijke bezigheden, zoals bijvoorbeeld het congres over *Arbeiter am Rhein und Ruhr* van het *Institut für geschichtliche Landeskunde* te Bonn. Het industrieel erfgoed, waarover straks meer, bracht hem eveneens buitengaats. Vele lezingen, die steeds geruime

²⁰ De in 1973 in dienst getreden archivaris drs. Th.P.M. Huijs vervaardigde een gedetailleerd overzicht van de inhoud van de SHCL-archiefbewaarplaats, bevattend niet-overheidsdocumenten vanaf ongeveer 1850.

voorbereidingstijd vergden, leidden Philips als een soort van wandelleraar naar vele plaatsen en uithoeken in Limburg en soms daarbuiten. Het was bovendien late avondwerk. Zijn werkdag was doorgaans ruimschoots gevuld.

Daarnaast onderhield hij contacten met de maatschappelijke, financiële en wetenschappelijke wereld. In april 1958 trad hij toe tot het bestuur van Diocesane Grepatrieerdzorg Limburg, zich bezighoudend naar Nederland uitgewekenen na het onafhankelijk worden van Nederlands Oost-Indië. Hij zag zich echter genoodzaakt zijn functie in oktober 1960 neer te leggen.²¹ Ook was hij plaatsvervangend agent van de Nederlandsche Bank te Maastricht van 1965 tot 1974. Van 1972 tot 1977 fungeerde hij als penningmeester van het Koninklijk Nederlands Historisch Genootschap (KNHG).

Naar de Boschstraat en met pensioen

De verhuizing in 1974 naar het pand Boschstraat 73 was de derde in Philips' directieperiode. Het SHCL werd mede dankzij de medewerking van de Stichting Elisabeth Strouven en de Provincie Limburg, eigenaar van dit complex met daaraan toegevoegd nog een kapel, voordien toebehorend aan de Zusters van het Arme Kind Jezus. In 1984 kwam er nog een bedehuis, de middeleeuwse St. Andriëskapel, ingericht als archiefdepot bij.

Philips ging op 16 februari 1979 met pensioen. Tijdens een druk bezochte receptie werd hem van vele kanten lof toegezwaaid voor de wijze waarop hij onder zeer moeilijke omstandigheden het instituut beheerde. Landelijke erkenning voor zijn verdiensten voor de Limburgse cultuur volgde datzelfde jaar met de benoeming tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau. Zijn pensioen betekende geen afscheid van het SHCL, eerder een nieuwe start als onderzoeker en publicist. Hij kreeg een eigen kamer ter beschikking kreeg om zijn werk - belangeloos - te verrichten. Uit zijn bibliografie blijkt dat het een vruchtbare periode was.

Onderzoek en geschriften

Inleidende opmerkingen

Beziet men zijn vele tientallen nummers bevattende, chronologisch opgestelde bibliografie over de periode 1956-2004, dan constateert men dat Philips gedurende een halve eeuw over een waaier van onderwerpen bijna elk jaar een of meerdere manuscripten het licht deed zien. Daarvan werd het overgrote deel in een diversiteit van media gepubliceerd. Dat getuigt van liefde voor zijn werk, een voortdurende interesse en een breed blikveld.

In zijn historische opvattingen werd hij ongetwijfeld beïnvloed door wat hij te Rolduc en Tilburg opstak. Maar de school van de *Annales* met tijdens de jaren vijftig geleerden als dr. F. (Fernand) Braudel voorop deed dat wel in het bijzonder. Braudel ontleende zijn opvatting over de historische tijd volgens Philips - stelling 12 bij zijn proefschrift - oorspronkelijk aan de dieptesociologie van

²¹ Jaarverslag 1958 van de Diocesane Grepatrieerdzorg Limburg, 10; Jaarverslag 1960, 5.

dr. G. (Georges) Gurvitch, maar in uitwerking onderscheidde Braudel zich zó specifiek van Gurvitch, dat beider concepten wezenlijk verschilden.²²

Enkele uitzonderingen daar gelaten, zoals vooral de boekbesprekingen, spelen zijn publicaties zich veelal binnen Limburg af. Maastricht werd daarbinnen ruimschoots, doch niet overbedeeld. Lichte, doch begrijpelijke voorkeur hebben wel Beek en Valkenburg. Zuiver beschouwende publicaties vormen een minderheid.

Het is niet de bedoeling om binnen dit beperkte bestek aan al zijn geschriften aandacht te wijden. Wel kreeg gepubliceerd voorrang boven niet gepubliceerd. De bedoeling is voorts om via enige clusters aandacht te schenken aan zijn oeuvre. De arbitraire volgorde van behandeling is ingegeven door de onderlinge samenhangen en voorkoming van doublures.

Beschouwingen

Philips hield in *Jaarboek* 1960 in een artikel over *Sociale geschiedenis en sociologie, een proeve tot terreinafbakening en samenwerking*, uitgaand van de grote maatschappelijke structuurveranderingen, een pleidooi voor opwaardering van de sociologisch-historische benadering van het verleden. Het SHCL bestond tien jaar. Philips had er bovendien behoefte aan om een meer theoretische verantwoording te geven van de gepresteerde arbeid in de voorbije jaren.

Nuttig was het in 1968 verschenen bedrijfstakgewijze geordend *Literatuuroverzicht*. In het bijzonder de kort maar krachtige bijbehorende beschouwing met betrekking tot de plaats van de bedrijfsgeschiedenis getuigde van vooruitziende blik. Philips bepleitte om naast de populaire macro-economische analyse van de economische structuur de microanalyse niet te verwaarlozen. Immers langs die weg, zo betoogde hij, kon het dynamisch verloop en het aanpassingsproces goed worden gevolgd. Ook de menselijke en technische kanten in het economisch proces zouden op deze wijze beter tot hun recht komen. Prof. dr. Joh. de Vries ondersteunde in 1984 die visie met zijn artikel *Bedrijfsgeschiedenis, een vak apart*.²³

Van theoretiserende aard is ook *De problematiek van de regionale geschiedbeoefening met betrekking tot Limburg* uit 1981, de bewerking van een inleiding een jaar eerder voor de Werkgemeenschap voor lokale en regionale geschiede-

²² De Franse school van de *Annales* dateert uit het einde van de jaren twintig. Zij verbreedde geschiedenis tot een weidser veld, zoals de economische en mentaliteitssgeschiedenis. Ook ging men de geschiedenis cijfermatiger benaderen, gebruik makend van vergelijkende statistische analyses. In 1929 verscheen het nog steeds bestaande tijdschrift *Annales*. Tot de prominenten in de jaren vijftig behoorde F. (Fernand) Braudel (1902-1985), die met zijn in drie delen verschenen boek *La Méditerranée et le Monde Méditerranéen à l'époque de Philippe II* (Parijs 1949) de indeling in drie tijdslagen introduceerde. G. (Georges) Gurvitch (1894-1965) was onder meer auteur van *La vocation actuelle de la sociologie* (Parijs 1963).

²³ In het eerste *Jaarboek voor de geschiedenis van Bedrijf en Techniek* (Utrecht 1984), verscheen het genoemde artikel van Joh. de Vries. Het was de tekst van een inleiding op 30 maart 1984 uitgesproken voor het congres van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond (KNOB) en De Stichting Industriële Archeologie met betrekking tot de bedrijfsgeschiedenis in Limburg Nederland (SIEN) onder de titel *85 jaar KNOB - 10 jaar Industriële Archeologie*.

nis van de Stichting voor Historisch onderzoek gehouden te 's-Hertogenbosch. Hij pleitte onder meer voor een professionele interdisciplinaire aanpak, een methodiek van geïntegreerde geschiedbeoefening die de eigen optiek van de auteur met andere benaderingen verbindt.

Geschiedenis van industrie en bedrijfsleven

Philips' eerste SHCI-publicatie was in 1954 het in royaal formaat uitgegeven *Gedenkschrift Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Maastricht en omstreken bij gelegenheid van het 150-jarig bestaan*. Het colofon vermeldt zijn naam niet. Er volgden meer publicaties handelend over economie en bedrijfsleven. Reeds een jaar later publiceerde hij *Enige notities omtrent de industriële ontwikkeling van Limburg in de 19de eeuw*, in 1956 *Enkele grepen uit de geschiedenis van de indu-*

strialisatie gedurende de laatste zestig jaar, in 1957 *De Kamer van Koophandel en Fabrieken te Venlo in historisch perspectief, 1830-1955*. Van de laatste was zijn jaargenoot drs. F.P.C. (Frans) van de Voort vele jaren secretaris. Voor de Limburgse Sociologenkring gaf hij in 1970 zijn gedachten weer over de op gang zijnde economische herstructurering, waarin Limburg door de sluiting der kolenmijnen in verzeild was geraakt.

Het achteraf toetsen van voorspellingen geeft inzicht in de waarde van de futurologie. Jules Verne die 100 jaar geleden stierf kreeg op heel wat toekomstvisies zijn gelijk. Philips onderzocht in 1975, eveneens 100 jaar nadien, een toekomstdroom, getiteld *Maestricht en 1975*, van een zich achter het pseudoniem Axel verschuilende journalist van de Maastrichtse krant *Le Courrier de la Meuse*. Ook die sloeg de plank niet zo ver mis. Zo voorspelde hij een Maastrichts aërodrome en een Belgisch-Nederlandse douane-unie. Zij kwamen er allebei. Philips greep het artikel aan om vanuit Limburgse optiek de pogingen tot opheffing van de na 1830 ontstane handelsbarrières tussen beide landen te analyseren.

Zoals reeds vermeld had Philips oog voor de historie van individuele bedrijven. Het begon in 1959 met *De gemeentebedrijven van Maastricht sinds 1853*. Zijn verhandeling uit 1963 over *NV Staalwerken de Maas, 1925-1965* werd jammer genoeg niet gepubliceerd. In 1972 vroeg hij aandacht voor *Een episode uit de geschiedenis van de Nederlandse Hoogovens en de Nederlandse cementindustrie*, dit naar aanleiding van het toen verschenen gedenkboek *Koninklijke Nederlandsche Hoogovens, 1918-1968*. Zijn bijdrage handelt over iets wat niet gebeurde, namelijk de vestiging van een staalindustrie gekoppeld aan de kolenwinning in de Mijnstreek. Hij begeleidde de in 1992 uitgekomen publicatie *Venlo enveloppenstad, uitgegeven bij gelegenheid van het 75-jarig bestaan van ENFA*, een familiebedrijf waarvan zijn Tilburgse studiegenoot drs. B.H.T.M. (Ben) Buskes vele jaren verbonden was geweest.

Bier en wijn in maatschappelijk perspectief

Philips interesseerde zich zeer voor wat men zou kunnen noemen het geestrijk erfgoed, bier en wijn. Zijn eerste publicatie over bier dateert uit 1971 en handelt over de Brand's Bierbrouwerij te Wylré die toen een eeuw bestond.²⁴ Het relaas werd 25 jaar later in de bundel *Traditie en vernieuwing* nog eens herdrukt. In 1982 wijdde hij aandacht aan de Maastrichtse bierbrouwers in het algemeen en Stoombierbrouwerij De Keizer in het bijzonder. Daarover straks onder het aspect industrieel erfgoed meer.

In deel 2 van de *Cahiers van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* werd in 1999 opgenomen *Limburgse brouwerijen en bierdrinkers*. Het is een met vele, nog

²⁴ De opdracht werd verstrekt door A.M.Th.M. (Guus) Brand, directeur van NV Brand's Bierbrouwerij te Wijlré. Aan het bijzonder fraai geïllustreerde gedenkboek werkten vijf auteurs mee, waaronder goede bekenden van Philips zoals LGOG-voorzitter mr. K.J.Th. (Karel) Janssen de Limpens en de Rijksarchivaris in Limburg drs. M.K.J. (Mart) Smeets. Philips nam met 120 van de ruim 200 pagina's het leeuwendeel van deze bedrijfs-geschiedenis voor zijn rekening. De eindredactie was in handen van zijn Tilburgse studiegenoot drs. B.J.J. (Ben) Lockefeer.

nimmer gepubliceerde foto's geïllustreerde bundel van vier boeiende opstellen, deels bestaande uit wat eerder in de vorm van voorstudies, lezingen en voordrachten op papier was gezet. Dat geldt in het bijzonder voor het ontstaan van Bierbrouwerij De Leeuw in Valkenburg-Houthem, het bedrijf waarvan zijn vader directeur was en hijzelf van 1969 tot 1997 president-commissaris. Roemruchte Limburgse brouwerijen passeren de revue. Van kracht blijft Philips' in 1980 geponeerde stelling dat er een positieve correlatie is te constateren tussen het floreren van het buurtcafé en het peil van de geestelijke volksgezondheid.²⁵ Voor degene die zich voor de geschiedenis van het Limburgs bier, zijn brouwers en bierdrinkers interesseert, is dit boeiende boek zonder meer een must. Wie kennis neemt van de niet alleen uitgebreide maar ook veelzijdige documentatie die Philips in de loop der jaren alleen al rondom dit onderwerp opbouwde, begrijpt des te beter hoe degelijk de fundamenten van zijn studies zijn.

Dan wijn, vooral de drank van klerk en clericus, althans vroeger. In de uit 1982 daterende Maastrichtse bundel *Campus Liber*, aangeboden aan dr. mr. H.H.E. Wouters, dook Philips diep in de problematiek van de stedelijke wijnhandel en het verbruik van wijn in de zeventiende en achttiende eeuw. In 1996 volgde een technisch lang niet gemakkelijke te schrijven studie over *Familieperikelen van een Maastrichtse wijnhandelaar, een relaas over zijn achttiende eeuwse bedrijfsvoering*.

Industrieel erfgoed, een nieuw terrein

Philips' belangstelling voor het industrieel erfgoed - eerder naar Engels voorbeeld nog industriële archeologie genoemd - dateert uit midden der jaren zeventig.²⁶ Een forse aanzet daartoe was de imposante tentoonstelling te Brussel in december 1975, die liep onder de naam *En toen kwam de machine*.²⁷ Al vroeg begon hij zich praktisch te oriënteren in Aken en Luik. Daaraan werd in 1976 een meerdaagse studiereis toegevoegd ter bestudering van objecten te Ironbridge/Coalbrookdale, gelegen aan de Severn op de grens van Engeland en Wales, een industriegebied bekend als de *valley of invention*. Het fameuze Blists Hill was een openbaring. Ook bracht hij een bezoek aan het unieke kolenmijn-complex met mijnwerkerswoonwijk Le Grand Hornu nabij Mons/Bergen en de Cité de Bois-du-Luc bij La Louvière.²⁸ Dat gebeurde om na te gaan in hoeverre er - mede in verband met de Limburgse mijnsluitingen die einde van dat jaar voltooid werden - mogelijkheden waren voor het conserveren van onroerende relictten uit Limburgs industrieel verleden. In 1977 nam hij deel aan het door de universiteit van Luik georganiseerd meerdaagse *Colloque de Colonster*, waarbij

²⁵ Stelling 25 behorende bij zijn proefschrift.

²⁶ De bestudering van het industrieel erfgoed, het stoffelijk relict als historische bron, ligt voor een groot deel op een kruispunt van disciplines: de sociale en economische geschiedenis en de geschiedenis van techniek en architectuur.

²⁷ Tentoonstellingsgids *En toen kwam de machine, Ontmoeting met de Industriële Archeologie*, onder redactie van Marinette Bruwier en Jean-Marie Dusvosquel (Brussel 1975). De expositie trok 80.000 bezoekers, waaronder 400 scholen.

²⁸ Een aantal van de studiereizen ondernam Philips samen met de auteur.

het Waals industrieel erfgoed uitvoerig aan de orde kwam.²⁹ In 1978 volgde een bezoek aan Essen en omgeving, waarbij onder meer een bezoek werd gebracht aan Villa Hügel, woonhuis van de familie Krupp. In latere jaren kwamen daar nog bij studiebezoeken aan het Science Museum te Londen, het Technische Museum in Wenen en het Mijnbouwmuseum in Essen.

Ook werd hij lid van de Vlaamse Vereniging voor Industriële Archeologie (VVIA), waarbinnen hij gedurende een aantal jaren actief lid was van de werkgroep tot behoud van het erfgoed van Vlaamse brouwerijen. Eveneens nam hij deel aan de Vijfde Vlaams-Nederlandse Ontmoetingsdagen in april 1985 te Oudenaarde-Ronse. Inmiddels volgden publicaties over dit onderwerp, om te beginnen in 1982 over *Stoombierbrouwerij De Keizer v/h Fa. N.A. Bosch*, verschenen in het nieuwe tijdschrift *Industriële Archeologie*.³⁰ Het artikel was gebaseerd op een in hetzelfde jaar verschenen *Rapport met betrekking tot een op te richten brouwerijmuseum in Maastricht in de gebouwen van de vroegere brouwerij De Keizer*. Philips hield een stevig gefundeerd pleidooi voor behoud van het nog intacte bedrijf, temeer omdat men nog kon beschikken over het volledige bijbehorende bedrijfsarchief. Hij achtte het, ook uit wetenschappelijk oogpunt, een aanwinst voor de oude bierstad Maastricht. In *Mestreechs Aajt, geschiedenis van de Maastrichtse brouwers en hun bier* onderstreepte hij dat nog eens met verve, in woord en beeld. Op 27 november 1982 hield Philips een toespraak bij gelegenheid van de opening van de expositie in de gebouwen van de voormalige bierbrouwerij.

Een watermolen langs de Geul in zijn derde industriële gebruiksfase, in 1983 gepubliceerd in *Industriële Archeologie* sloot aan op die inzichten. Het artikel handelt over de uit 1821 daterende Valkenburgse polfermolen, uitgerust met een sinds 1886 nog steeds werkzaam, gerenoveerd waterrad - het grootste van Nederland - dat bierbrouwerij De Leeuw voorziet van aanvullende energie.

In 1983 volgde een belangrijke boekbespreking in *Industriële Archeologie* over de *Inventarisatie Mijnmonumenten*, een rapport dat ook een historische waardebeoordeling, bedoeld als richtlijn voor behoud, bevatte.³¹ Tien jaar later evalueerde Philips, voorzichtig wikkend en wegend, maar niet van enige ergernis gespeend, de eerder voorgenomen zorg voor de mijnmonumenten. Hij bekeek

²⁹ *Dossiers du Centre d'Action Culturelle de la Communauté d'Expression Française (CACEF)*, mars 78, no 56/ L'Archéologie industrielle, 2.

³⁰ De eerste aflevering van het tijdschrift *Industriële Archeologie* onder redactie van prof. dr. H.F.J.M. van den Eerenbeemt (hoofdredacteur) en drs. R. de Jong (Rijksmonumentenverzorg Zeist) en dr. G.C.P. Linssen verscheen in de loop van 1982. In 1992 ging de periodiek samen met het overwegend op technisch vlak opererende *Histechnicon*. In 2002 volgde de samenwerking met *Industrieel Erfgoed in Vlaanderen* onder de naam *Erfgoed van Industrie en Techniek*, een wetenschappelijk tijdschrift bedoeld voor Vlaams-Nederlandse lezerskring.

³¹ Het rapport werd uitgebracht door de Werkgroep Inventarisatie Mijnmonumenten, opgericht door het Provinciaal Bestuur van Limburg. Het was een uitgave van het Samenwerkingsverband Sanering Mijnterreinen in het oostelijk mijngebied. Het overigens moeilijk te realiseren beginsel was om de waardevolle objecten ruimtelijk te concentreren. Ir. C.E.P.M. Raedts, directeur van de Oranje Nassau-mijnen te Heerlen, vakbekwaam mijnhistoricus, maar ook van 1949 tot 1975 voorzitter van het SHCL, was onder meer bij de inventarisatie betrokken.

de resterende schachten en steenberg, bedrijfsgebouwen en installaties, de mijnwerkerskolonies en hun entourage, relictten van een wereld van zekerheid die voorbij was: een vaste arbeidsplaats, een redelijke huisvesting en een uitgebreid patroon van sociaal-culturele voorzieningen. Veel van wat vroeger de mijnstreek herkenbaar maakte, zo bleek hem, was met grondige gretigheid opgeruimd. Verstrooide merkbeelden van een vervlogen tijdperk bleven over. Als geboren Valkenburger wees Philips met enige trots op de door E. Caselli in 1917 als toeristische attractie begonnen modelsteenkolnmijn te Valkenburg. De essentie van de kolenwinning speelde zich immers ondergronds af. Daar gaf Caselli's modelmijn, tijdens de mijnsluitingen uitgebreid met authentiek ontginningsmateriaal, in de mergelgrotten een de werkelijkheid benaderend beeld van.

Actief, onder meer als penningmeester, deed hij ook mee aan de Werkgroep Industriële Archeologie Maastricht (WIAM), in 1983 voortgekomen uit de Brouwerij Bosch-activiteiten. Hij was er hij mede-oprichter en tot 1989 bestuurslid van. Hij hield in 1985 voordrachten te Maastricht, Roermond en Horst onder de titel *Sporen uit het industriële verleden*.

Een van zijn laatste activiteiten waarin het industriële erfgoed - vooral in de laatste 30 pagina's - aan de orde komt zijn de in 2003 voltooid, nog niet gepubliceerde *Limburgse zuivelherinneringen, een geschiedenis van de zuivelbereiding, mede met het oog op de vraag: Wat is er nog over van de zuivelfabrieken in Limburg?* Samen met vriend en zuivelkenner Jozef Schreurs doorkruiste hij daartoe Limburg op zoek naar de laatste relictten van een zuivelindustrie die in 1892 te Tungalroy zijn startpunt had. Na 100 jaar, zo bleek, waren de tientallen fabrieken grotendeels van de aardbodem verdwenen.

Terugblik op toerisme

Een hier enigszins op aansluitend belangstellingsterrein is het Limburgs toerisme. De Philips-inventaris herbergt een veelheid van documenten over dit onderwerp, onder meer een enquête voor de Limburgse Federatie van Vreemdelingen Verkeer (LFVV), waarvan toen zijn studiegenoot drs. P.W. (Piet) Heggen directeur was.

Philips begon zijn eerste verkenningen tussen 1957 en 1966 met een *Statistisch overzicht van het toeristisch bezoek aan de gemeente Valkenburg-Houthem*. Voor de Studievereniging voor sociaal-economische geschiedenis te Amsterdam hield hij in 1967 een lezing over *De oorsprong van het moderne toerisme*, een onderwerp dat hij in 1980 in het *Tijdschrift Sociale Wetenschappen* van de Universiteit van Tilburg nader uitwerkte onder de titel *De opkomst van het toerisme in de achttiende en negentiende eeuw*. In 1975 hield hij voor de kring Valkenburg van het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap (LGOG) een lezing, waarvan de tekst niet werd gepubliceerd, getiteld *Valkenburg reeds lang vóór 1885 toeristenoord*. In 1981 hield hij te Valkenburg een lezing voor reeds eerder genoemde TEK over *Zuid-Nederland, gezien door een vreemde bril, reisindrukken van buitenlandse bezoekers in de loop der eeuwen*. In een extra bijlage van *Magazine Geulrand* schreef

Philips in 1985 over het *Eeuwfeest VVV Het Geuldal, mijlpaal van volhoudend pionierswerk*. Toen zijn promotor Van den Eerenbeemt in 1995 met emeritaat ging werd hem door een groep van zijn promoti, waaronder ook Philips, een bundel opstellen onder de titel *Van ontspanning en inspanning* aangeboden. Zijn bijdrage was *Recreatie en toerisme, spiegelbeeld of reactie?* Na een verhelderende excursie langs verschillende wetenschappelijke benaderingen, die zijn uitgebreide kennis op dit relatief onontgonnen vakterrein verraadt, antwoordt Philips hierop dat beide zowel een spiegelbeeld van als een reactie op de cultuur zijn, soms een vlucht uit eigen werkelijkheid met behoefte aan recreatie als camouflage, soms rust in de natuur of het verlangen om kennis op te doen. Maar Philips ontwikkelde ook andere motiverende drijfveren, die in zijn artikel met vaardige pen worden uiteengezet. *De opkomst van het Geuldal als toeristenstreek* werd daar in 2001 nog aan toegevoegd. Tenslotte publiceerde hij in hetzelfde jaar, samen met Jan G.M. Notten en Rob P.W.J.M. van der Heijden, een verhandeling onder de titel *Neêrlands Lustwarand De ontwikkeling van het toerisme in het Geuldal*, verschenen in de reeks *Historische en heemkundige studies in en rondom het Geuldal*.

Ontwikkeling van de gezondheidszorg

Vanaf het begin van zijn werkzaamheden bij het SHCL heeft Philips zich voor gezondheidszorg geïnteresseerd. In 1955 kreeg die belangstelling gestalte in de publicatie - samen met G. (Gerard) Coomans - *R.K. Gesticht De Nieuwenhof, vooreen R.K. Armenhuis. Een geschiedkundige bijdrage ter gelegenheid van het 200-jarig bestaan*.³²

Het eerste omvangrijke werk van Philips was in 1960 het reeds eerder genoemde *Vijftig jaar Gezondheidszorg in Limburg*, tevens de geschiedenis van de RK Vereniging 'Het Limburgse Groene Kruis'. De zorg voor de zieke medemens zou zijn interesse blijven houden. Reeds een jaar later verscheen *Een eeuw armen- en ziekenzorg in Venlo, het Sint Joseph Ziekenhuis te Venlo, 1861 – 1961*, een instelling waarvan zijn studiegenoot drs. H.A.M. (Huub) Brüning directeur was. Dat completeerde hij twintig jaar later met een inleiding *Uit de geschiedenis van de Venlose ziekenhuizen*, in 1982 gehouden bij gelegenheid van de opening van de tentoonstelling *Ons 'n zorg* in het Goltziusmuseum te Venlo. Gedegen was ook zijn studie uit 1971 *Vijftig jaar Hornerheide, historische beschouwingen over de medische zorg in Limburg*, opgezet als bijdrage voor het *Jaarboek 1971*, maar uitgegroeid tot een boekwerk. Dat was toe te schrijven aan het feit dat Philips de geschiedenis van dit door het Limburgse Groene Kruis gestichte en in 1921 geopende sanatorium projecteerde tegen de achtergrond van de tuberculosebestrijding in Limburg en de algemene ontwikkeling van de gewestelijke volksgezondheid. Hoezeer hem het onderwerp boeide bleek in 1972 uit een inleiding bij een door hem samengesteld literatuuroverzicht van de geschiedenis der geneeskunde en volksgezondheid in Limburg.³³ Daarin hield hij een pleidooi voor het in brede

³² Op de titelpagina staat slechts vermeld dat de uitgave geschiedde door het College van Regenten met medewerking van het SHCL.

³³ Het idee tot samenstellen van een literatuuroverzicht was afkomstig van de Philips goed bekende vroegere geneesheer-directeur van het sanatorium Hornerheide N. Oosterbaan.

maatschappelijke context bestuderen van de geschiedenis der geneeskunde; hij zou er later in zijn proefschrift gestalte aan geven.

In 1972 volgde *Geschiedenis van de krankzinnigenzorg in Maastricht in de negentiende en twintigste eeuw*, geschreven - maar niet uitgegeven - in opdracht van het Psychomedisch Streekcentrum Vijverdal te Maastricht, waarvan zijn dispuutgenoot Jan Schreurs - tot zijn overlijden in 1979 directeur van Bierbrouwerij De Leeuw - stichtingsvoorzitter was.³⁴ In de aanloopjaren naar zijn in 1980 verschenen dissertatie schreef hij in 1978 het jubileumgeschrift *Het Instituut Ziektekostenverzekering Ambtenaren Limburg, IZAL 1952-1977* en in hetzelfde jaar ten behoeve van de Nederlandse Ziekenhuisraad de nota *Vermaatschappelijking, ordening en vermenselijking in de gezondheidszorg*. In het gezaghebbende tijdschrift *Medisch Contact* verscheen in 1979 een bijdrage over *Honderd jaar Koninklijke Nederlandsche Maatschappij voor Geneeskunst in Limburg*. Dat hij na zijn promotie nog niet over de gezondheidszorg was uitverteld toonde hij in 1982 met een inleiding op een medisch-historisch symposium georganiseerd door de Universiteit Maastricht getiteld *De aanvaarding door de Limburgse bevolking van de moderne gezondheidszorg*. Een jaar nadien nam hij deel aan een volkskundecyclus georganiseerd door het Postuniversitair Centrum te Diepenbeek met als inbreng *Wetenschappelijke geneeskunde versus volksgeneeskunde, een sociaal-wetenschappelijke confrontatie*.

Een fraaie afsluiting is zijn bijdrage, zoals immer gedegen, aan het *Jaarboek 1991* onder de titel *Gezondheid en ziekte in Limburg in de jaren 1800-1865*. Deze beschrijft de periode voorafgaand aan die behandeld in zijn proefschrift en is gebaseerd op buitengewoon interessant en tot dan toe niet geraadpleegd documentatiemateriaal.

Nauw verwant aan de vraagstukken inzake gezondheidszorg zijn Philips' publicaties uit 1981 over de milieuproblematiek. In *Spiegel Historiae* schrijft hij over *Het ontstaan van het moderne milieubewustzijn*. Hij bestrijdt het hardnekkig misverstand dat de problematiek als het ware uit de lucht is komen vallen en vroeger onbekend was in haar huidige proporties en consequenties. De aantasting van het leefmilieu is volgens Philips een probleem van alle tijden. Het is de aard van de milieubedreiging die het vraagstuk steeds weer een nieuwe wending geeft. In zijn opstel *Het geneeskundig staatstoezicht in Limburg, 1865-1890* komt Philips hierop in hetzelfde jaar terug.³⁵ In beide bijdragen toont hij aan hoe in de negentiende eeuw de slechte kwaliteit van drink- en rivierwater, lucht en voedsel de gezondheid soms zelfs epidemisch beïnvloedden, waarbij straatvervuiling en huisafval nog extra bijdroegen aan besmettingsgevaar. Pastorale dorps- en stadsgezichten verbeeldde de werkelijkheid maar zeer ten dele.

³⁴ Eerder schreef zijn voorganger als SHCL-directeur J. Cornips *Geschiedenis van de krankzinnigenzorg te Maastricht*, een publicatie in 1952 uitgegeven door het Burgerlijk Armbestuur te Maastricht in samenwerking met het SHCL.

³⁵ Het betreft een bundel opstellen aangeboden aan rijksarchivaris drs. M.K.J. Smeets (Maastricht 1981).

Demografie in de diepte

De historische demografie, inmiddels een SHCL-onderzoekstraditie, had de belangstelling van Philips vanaf zijn aantreden. Een voorbeeld daarvan is zijn overigens niet met zijn naam gesigneerde bijdrage aan de *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg* uit 1960 getiteld *Enige aspecten van de historisch-demografische ontwikkeling van Limburg*, een studie voortbouwend op een drietal eerdere studies in dezelfde reeks. Philips greep in een volgende publi-

catie, die uitkwam in 1963, terug naar de periode vóór 1830, het jaartal waar hij eerder zijn statistieken mee startte: *Limburgse bevolkingscijfers uit de eerste helft van de 19de eeuw*. Het is een moeilijk en tijdrovend te ontginnen terrein, ook gezien in het caleidoscopische perspectief van staatkundige veranderingen en gemeentelijke grenswijzigingen. In 1975 ging hij weer verder in de tijd terug met de publicatie *Enige aanduidingen omtrent de bevolkingsontwikkeling van de 17de tot het einde van de 18de eeuw in het gebied van de huidige provincie Nederlands Limburg*, een nog complexer puzzel. Vanuit die demografische belangstelling schreef hij in 1957 voor *De Bronk* een bijdrage getiteld *Het Westen van Nederland en Limburg*. Hij brak een lans voor nadere bestudering van randstedelijke bevolkingsproblematiek en de mogelijke rol van Limburg daarbij.

Als economisch geschoold man maakte Philips graag gebruik van gekwantificeerde onderbouwing, zo mogelijk in de vorm van statistische overzichten. Kennis van de bevolking uitgedrukt in cijfers vond hij een van de essentiële elementen om de betekenis van een streek in vergelijking met de ontwikkeling van omliggende gewesten te karakteriseren.

Heemkunde en genealogie

Genealogieën als bron voor historisch-demografisch onderzoek, gepubliceerd in *Huldeblijk, Bundel opstellen aangeboden aan de genealoog Jan J.M.H. Verzijl*, in 1967, en *Een terreinverkenning omtrent de omvang en richting van de migratie in Maastricht en Zuid-Limburg tijdens de 18de eeuw*, in 1982 verschenen in het aan de Roermondse genealoog E.M.A.H. Delhougne aangeboden *Liber Amicorum*, duiden op zijn belangstelling voor de leer van de ontwikkeling en verwantschap van geslachten.³⁶ *De samenstelling van de gegoede stand te Maastricht op het einde van de 18de eeuw*, een niet gepubliceerd artikel bedoeld voor *Campus Liber* en gedeponeerd bij het Rijksarchief te Maastricht wijst daar eveneens op.

In 1984 begaf Philips zich, met medewerking van de ervaren J.H.J. (Johan) Gulikers, op het eigenlijke genealogische terrein met *Drie eeuwen Philips, geschiedenis van een boerenfamilie uit Beek (L) en zijn vertakkingen in de laatste eeuw*.³⁷ *De Voorbereidende studies ten behoeve van een sociaal-economische geschiedenis van Beek(L) van de vijftiende tot de negentiende eeuw*, bijeen gebracht tussen 1980 en 1988, werden overgedragen aan de Heemkundevereniging Beek ter verdere bestudering. Dat werd bijzonder gewaardeerd. Door de stichters van de Fonds Becha-prijs mocht hij op 11 mei 1990 als eerste laureaat de bijbehorende oorkonde ontvangen voor zijn belangrijk onderzoek vooral op het gebied van de demografische ontwikkeling, de nederzettingsgeschiedenis en de sociale strati-

³⁶ Drs. E.M.A.H. (Edmond) Delhougne, genealogisch onderzoeker via de Stichting Instituut voor Genealogie en Streekgeschiedenis te Roermond. Het *Liber Amicorum* werd hem in 1982 aangeboden bij gelegenheid van zijn 50ste verjaardag.

³⁷ J.H.J. Gulikers richtte in 1952 samen met J.J.M.H. (Jan) Verzijl en M.G.M.A. van Heyst in 1952 *De Limburgse Leeuw* op, orgaan tot bevordering van de studie der genealogie en heraldiek in Limburg. *Huldeblijk, Jan J.M.H. Verzijl*, onder redactie van Edm.M.A.H. Delhougne, J.H.J. Gulikers en M.K.J. Smeets (Roermond 1967) 8. Het vervolg op *Drie eeuwen Philips* verscheen in 1991: *Familiegeschiedenis Philips, de Valkenburgse tak*, waaraan hij later nog, niet openbare persoonlijke herinneringen toevoegde.

ficatie van Beek.³⁸ Zijn belofte Beek niet uit het oog te verliezen deed hij royaal gestand. In 1992 publiceerde in twee *Becha*-nummers *Het magistraatsgeslacht Stas en zijn relatie met Beek*. Kort daarna, in 1993 en 1994, verscheen eveneens in *Becha* een serie van zes afleveringen over *Pachters en boeren in het land van Beek*. Tot een boek samen met andere auteurs over de sociaal-economische dorpsgeschiedenis van Beek kwam het, ondanks enige serieuze pogingen daartoe, tot spijt van Philips, die zich met de gemeente door oude familiebanden verbonden voelde, niet.

Binnen de Nederlandse Organisatie voor Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek (ZWO) maakte Philips van 1977 tot 1984 op persoonlijke titel deel uit van de Werkgemeenschap van Lokale en Regionale Geschiedenis - waaronder genealogie, volks- en naamkunde en historische geografie - en incidenteel ook van die op het terrein van de Nieuwste Geschiedenis en van de Cultuur- en Wetenschapsgeschiedenis. Als zodanig was hij nauw betrokken bij de beoordeling van subsidieaanvragen.

Sinds 1985 is Philips lid van de eeuwenoude Maastrichtse Broederschap van Onze Lieve Vrouw Sterre der Zee, die als doel heeft de Mariaverering te Maastricht luister bij te zetten. Philips droeg daar mede aan bij door publicaties. Bij gelegenheid van de 51ste Heiligdomsvaart in 1990 - een zevenjaarlijks bedevaartevenement, waarbij relieken plechtig in processie worden getoond - schreef hij *Drie Lieve Vrouwen van Maastricht*, waarin hij bijzonderheden beschreef over de plaatselijke verering. Aansluitend schreef hij in 1997 een *Notitie over de oorsprong van de Broederschapkamer*.³⁹

Sociale vraagstukken

Wijzigingen in sociale opvattingen, leidend tot nieuwe ontwikkelingen, komen bij Philips vaker aan de orde. In de bundel *Miscelleana Trajectensia* uit 1962 beschrijft hij *Een periode van sociale kentering, 1880-1890*, een tijdsbestek waarin de rode wind te Maastricht opstak en voor verwarring en opschudding der geesten zorgde. Als vervolg hierop verscheen in 1989 *Maastricht op een keerpunt, de jaren 1895-1914*, waarin hij naging waarom het samenstel van sociale instellingen ter stede met zoveel vertraging tot stand kwam. Daarop volgen publicaties zoals *De Sociale Raad Maastricht in 1963* en *Sociale veranderingen in Limburg* drie jaar later. In dit in *Maasland* opgenomen artikel schetst Philips met vaardige pen de heroriëntatie die Limburg sinds de Eerste Wereldoorlog doormaakte. Bij dit sociale thema passen ook het *Rapport over de arbeid van de gehuwde vrouw buiten haar gezin in 1957* en het jubileumgeschrift bij gelegenheid van het *Zestigjarig bestaan van de afdeling Maastricht van de KAB* in 1960, gevolgd door *75 jaar NKV-Centrale Maastricht* in 1975.

³⁸ *Becha*, Tijdschrift van de Heemkunde-Vereniging Beek, jrg. 4, nr. 2, juli 1990, 22-23. In 1989 werd de Fonds Becha-prijs ingesteld door Paul Mennens en Jacques Aussems.

³⁹ Th.J. van Rensch, e.a., *Hemelse trektochten. Broederschappen in Maastricht 1400-1850* (Maastricht z.j.) 41 en 110.

Apart in dit kader is Philips' betrokkenheid bij de geschiedschrijving van het te Maastricht welhaast legendarische Burgerlijk Ambestuur (BA). Het begon in 1955 met de verleidelijke, maar misschien wel te zware opdracht een historische reconstructie op academisch niveau te geven van anderhalve eeuw stedelijke sociale zorg.⁴⁰ Het teveel tijd vergende project dat ander werk in de knel bracht, moest Philips in 1960 tot zijn spijt loslaten. Wel leverde hij een nog verder af te ronden tekst in bij het BA. Tot Philips' verbazing werd dit voorlopig manuscript buiten zijn weten om toch door een journalist benut. Zijn zoektocht naar een of meer capabele BA-auteurs leverde weinig op. Wel werd Philips in 1982 ingeschakeld bij de Begeleidingscommissie Inventarisatie Archieven Burgerlijk Ambestuur, die in 1987 met haar werk gereed kwam.⁴¹ Ten slotte kwam er tien jaar later tot Philips' verrassing toch een boek over het BA uit, zij het niet zoals bedoeld in de opdracht van 1955. Wel had men dankbaar gebruik gemaakt van zijn inmiddels 40 jaar oude, voorlopige, maar niet door hem herziene, manuscript.⁴²

Land- en tuinbouwgeschiedenis

De interesse van Philips voor Limburgs agrarische historie is waarschijnlijk mede toe te schrijven aan zijn eigen boerenherkomst. In zijn inleiding op de *Bibliografie betreffende de landbouwgeschiedenis in Limburg* merkte Philips in 1962 op dat, enkele loffelijke uitzonderingen daargelaten, de bestudering van deze geschiedenis in methodische studies nog weinig voortgang had gevonden. Door het bijeen brengen van de voornaamste literatuur hoopte hij daarin verandering te bewerkstelligen. Hij hoefde niet lang te wachten. In 1965 verscheen *Geschiedenis van de Landbouw in Limburg, 1750-1914*, waarvan Philips zelf het middendeel *De landbouw in een statische maatschappij, 1815-1875* schreef.⁴³ Hij verzorgde tevens inleiding en eindredactie van dit boek dat in 1992 een tweede druk beleefde. In datzelfde jaar verscheen wat men mag zien als deel II: *Geschiedenis van de landbouw in Limburg in de twintigste eeuw*, geschreven door zijn opvolger prof. dr. J.C.G.M. (Hans) Jansen en de huidige adjunct-directeur dr. W. (Willibrord) Rutten, die daarmee een plan teruglopend tot de jaren zestig voltooiden.⁴⁴ Aanvankelijk had Philips er zich zelf mee belast. Ziekte en andere urgente opdrachten vertraagden de uitvoering van de plannen. Wel verschenen er voorstudies zoals in het *Jaarboek 1969: Aspecten van de Limburgse landbouw-*

⁴⁰ De belangrijke opdracht was aan Philips toegespeeld door de secretarisrentmeester van het Burgerlijk Ambestuur drs. P.M.W.H. (Pie) Zeguers in 1942 te Tilburg afgestudeerd.

⁴¹ De Begeleidingscommissie stond onder voorzitterschap van de Maastrichtse stadsarchivaris drs. A. H. Jenniskens met als tweede lid BA-directeur drs. J. Wijnen.

⁴² In 1987 kwam de manuscriptinventaris van de Burgerlijke Instellingen van Weldadigheid te Maastricht, 1896-1964, 656 pagina's in drie banden, gereed. B.P.A. Gales e.a., *Het Burgerlijk Ambestuur, Twee eeuwen zorg voor armen, zieken en ouderen te Maastricht 1796-1996* (Maastricht 1997) dl.I, VII.

⁴³ Het boek verscheen bij gelegenheid van het gouden jubileum van de CVV 'Landbouwbelang' te Roermond waarvan toen de in 1947 te Tilburg afgestudeerde econoom drs. J.H. (Sef) Cluitmans, algemeen directeur was.

⁴⁴ Het boek betrof een opdracht van de LLTB.

geschiedenis, waarin het onderdeel *Hoeve Hoverhof te Hout-Blerick* door Philips werd ingebracht.⁴⁵

Een belangrijke, ook langdurige bekommernis van Philips was aanvankelijk ook te pogen de geschiedenis van tuinbouw en fruitteelt apart te boekstaven. Ondanks blijkens de inventarisbeschrijving serieuze pogingen daartoe kwam het daar niet van.⁴⁶

⁴⁵ De auteurs waren ir. H.O.J.H. Baudain en drs. J.C.G.M. Jansen. De laatste was toen als historicus verbonden aan het SHCL. Bij de studie over *Hoeve Hoverhof* kon Philips steunen op documentatie aangeleverd door bewoner en Limburgse boerenvoorman C.G.A. (Gérard) Mertens en zijn dochter Willemijn.

⁴⁶ Oud-landbouwleraar, SHCL-medewerker J. Wachelder voltooide omstreeks 1970 een 1500 getypte vellen tellend manuscript, dat de drukpers om meerdere redenen, onder meer omvang en noodzakelijke nadere bewerking, niet bereikte. *De Geschiedenis van de landbouw in Limburg in de twintigste eeuw*, Leeuwarden / Mechelen 1992 besteedde aan de tuinbouw alle aandacht in een breed kader.

Van 3 tot 5 oktober 1966 hielden Nederlandse, Belgische en Duitse historici te Spaubeek een congres, georganiseerd door de Arbeitsgemeinschaft für Westdeutsche Landes- und Volksforschung. Bij die gelegenheid hield Philips een inleiding over *Die Landwirtschaft in Südlimburg und seinen deutschen und belgischen Nachbargebieten in der erste Hälfte des 19. Jhs.* Deze werd niet alleen in het Jaarboek 1967 opgenomen, maar ook Duitstalig in de sinds 1966 verschijnende *Acta Historiae Neerlandicae*, deel III, van datzelfde jaar, een gezaghebbende Nederlandse uitgave met internationale lezerskring. Philips trok in zijn betoog een vergelijking tussen het voor Nederland unieke Zuid-Limburgse lössgebied, met overeenkomstige over de grens gelegen lösslandbouwgebieden, een grondstrook ruwweg lopend van Namen en Gembloux via Zuid-Limburg tot aan Rijn tussen Bonn en Neufß.

Honderd jaar boerenleven in Limburg, een waardevol doch onuitgegeven manuscript uit 1992, bevat 25 vraaggesprekken met voortrekkers uit de Limburgse boerenwereld. Het belang van deze contemporaine geschiedenis betreffende interviews is naar de mening van Philips dat door direct betrokkenen, via verschillende op probleemvelden gerichte vraagstelling, de grote lijnen worden weergegeven van een historie die nog niet aan samenvatting toe is, mede ook omdat de oorspronkelijke bronnen nog grotendeels ontoegankelijk zijn.

Grensoverschrijdende thema's bleven hem boeien getuige de *Euregionale excursies*, ontstaan uit een voordracht in 2003 voor zijn studentendispuut Iduna. Daarin schilderde hij de in de loop der geschiedenis ontstane samenhangen tussen de steden Aken, Eupen, Verviers, Luik, Maastricht en Hasselt.

Boekbesprekingen

Ofschoon Philips vele boeken gelezen en nog meer nageslagen moet hebben zijn de boekbesprekingen van zijn hand beperkt. Zij handelen over een diversiteit aan onderwerpen en zijn doorgaans slechts ongeveer enkele pagina's lang. Een uitzondering daarop vormt *Valse kreukels in een strijdbaar boek*, de ruim 30 bladzijden tellende bespreking van een in 1986 verschenen proefschrift over de arbeidsverhoudingen in de Limburgse steenkolenmijnen.⁴⁷ De geruchtmakende, omvangrijke dissertatie had niet zijn onversneden instemming, eerder het integendeel. Waarschijnlijk heeft het enige zelfdiscipline gevergd om de pen niet alleen in azijn te dopen. Hij schreef voor zijn doen - Philips is waarlijk geen botte polemist - een scherpe kritiek. Dat gold zowel voor de interpretatie van de door het proefschrift heen gestrooide economische ontwikkeling, als voor de naar zijn inzicht onvoldoende behandelde sociaalstructurele factoren. Ook huisvesting, mijnwerkerslonen, arbeidersbeweging en de door Kreukels uiterst negatief belichte rol van priester en kerk daarbij, komen in de bespreking aan bod. Voor de lezers van het proefschrift verdient het aanbeveling de beschouwing van Philips te lezen. Na de 600 bladzijden van Kreukels kunnen die 30 van Philips er nog wel bij.

⁴⁷ L.H.M. Kreukels, *Mijnarbeid: volgzzaamheid en strijdbaarheid* (Assen / Maastricht 1986); Kreukels was van 1979 tot 1985 hoofd afdeling onderzoek van het SHCL.

Bibliografie van dr. Rudolf Philips

Een overzicht van zijn geschriften, manuscripten en publicaties (1954-2003)

Dr. J.F.R. Philips trad op 1 maart 1954 in dienst van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg. In 1979 trad hij af als directeur en zette hij zijn werkzaamheden voort als wetenschappelijk onderzoeker. Gedurende zijn loopbaan als directeur en onderzoeker heeft hij gepubliceerd over zeer uiteenlopende onderwerpen in soms moeilijk toegankelijke uitgaven. Bovendien heeft hij veel onderzoeksmateriaal verzameld en verwerkt in lezingen, voorstudies en manuscripten die om verschillende redenen niet in druk zijn verschenen. Dit onderzoeksmateriaal, de voorstudies en niet-gepubliceerde teksten bevinden zich in de collectie Philips die berust op het SHCL en waarvan tegelijk met dit jaarboek een inventaris is verschenen. Het is hier slechts mogelijk enkele van de vele interessante historische thema's te noemen: de brouwerijgeschiedenis, de enveloppenfabricage in Venlo, de Limburgse identiteit, de industriële archeologie, het Valkenburgse toerisme, de Zuid-Limburgse fruitteelt. Wij meenden er goed aan te doen in onderstaande biografie niet alleen gedrukte publicaties, maar ook niet-gepubliceerde geschriften op te nemen. Zij zijn te raadplegen op het SHCL via de inventaris van de collectie-Philips.

1954

Gedenkschrift Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Maastricht en omstreken bij gelegenheid van het 150-jarig bestaan, 1804-1954 (Maastricht 1954).

1955

'Enige notities omtrent de industriële ontwikkeling van Limburg in de 19e eeuw', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 1 (1955) 3-34.

R.K. Gesticht De Nieuwenhof, voorheen R.K. Armenhuis. Een geschiedkundige bijdrage ter gelegenheid van het 200-jarig bestaan [met medewerking van Gerard Coomans] (Maastricht 1955).

1956

'Enkele grepen uit de geschiedenis van de industrialisatie van Limburg gedurende de laatste zestig jaar', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 2 (1956) 3-63.

1957

'De Kamer van Koophandel en Fabrieken te Venlo in historisch perspectief, 1830-1955', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 3 (1957) 3-97.

Rapport over de arbeid van de gehuwde vrouw buiten haar gezin, uitgebracht in opdracht van de Katholieke Arbeidersvrouwenbeweging in Nederland (Maastricht 1957).

'Het westen van Nederland en Limburg', *De Bronk, Limburgs maandblad* 4 (1957) 322-326.

1958

'Maastricht, de groei naar een nieuwe tijd', *Onze Spreekbuis, personeelsblad van de N.V. Staalwerken De Maas* 13 (1958) 98-115.

'Beknopt overzicht van de moderne geschiedenis van Geleen', *Catalogus Schoolmuseum Geleen* (1958) 1-23.

1959

Het Burgerlijk Armbestuur te Maastricht. Geschiedenis van de instelling in de negentiende eeuw [onvoltooid manuscript, voorlopig afgerond in 1959]. Cfr. Een woord vooraf na veertig jaar. *Een begeleidende toelichting bij het openbaar maken van vijf hoofdstukken van het manuscript, met een plaatsing van het geschrift in zijn tijd en een evaluatie van zijn inhoud voor de geschiedenis van de sociale zorg te Maastricht* (Maastricht 1995).

Gemeentebedrijven Maastricht sinds 1853 (Maastricht 1959).

25 Jaar T.A.E.K. *Gedenkboek Tilburgse Academische Economische Kring, uitgegeven bij gelegenheid van het Velustrum* (Tilburg 1959) 5-61.

1960

'Sociale geschiedenis en sociologie. Een proeve tot terreinafbakening en samenwerking', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 5 (1960) 9-44.

'Enige aspecten van de historisch-demografische ontwikkeling van Limburg', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 5 (1960) 45-135. *Vijftig jaar sociale gezondheidszorg in Limburg. De R.K. Vereniging 'Het Limburgse Groene Kruis' in het goud, 1910-1960* (Roermond 1960).

'Het zestigjarig bestaan van de afdeling Maastricht van de K.A.B.', *De Stuer* (januari 1960).

'Overzicht van recente sociaal-economische literatuur over Limburg (in de afgelopen decennia verschenen)', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 5 (1960) 136-196.

1961

Een eeuw armen- en ziekenzorg in Venlo. Het Sint Joseph Ziekenhuis te Venlo, 1861-1961 (Venlo 1961).

1962

Stein, een achterland wordt bruggehoofd [in samenwerking met Dr. Remigius Dieteren OFM] (Stein 1962).

'Een periode van sociale kentering (1880-1890)', in: *Miscellanea Trajectensia* [Werken van Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap 4] (Maastricht 1962) 661-693.

'Literatuuroverzicht met betrekking tot de geschiedenis van de landbouw in Limburg', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 7 (1962) 121-162.

1963

'Limburgse bevolkingscijfers uit de eerste helft van de negentiende eeuw', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 8 (1963) 99-158.

N.V. Staalwerken 'De Maas', 1925-1962 [interne bedrijfs geschiedenis, niet gepubliceerd, Maastricht 1963].

De Sociale Raad Maastricht, 1913-1963 (Maastricht 1963).

De betekenis van de opkomst van de arbeidersbeweging in Nederland [ongepubliceerd, 1963].

1964

Rapport naar aanleiding van een onderzoek door de Vrouwenbeweging van het N.K.V.-Limburg [gestencild, met bijlagen over de samenstelling van het ledenbestand en de wenselijkheden ten aanzien van het programma, Heerlen 1964].

1965

'De landbouw in een statische maatschappij', in: J.F.R. Philips, J.C.G.M. Jansen en Th.J.A.H. Claessen, *Geschiedenis van de landbouw in Limburg, 1750-1914* [Maaslandse Monografiën 5] (Assen 1965; herdruk Leeuwarden/Mechelen 1992) 110-207.

'Een sociaal-economische schets van Munstergeleen, 1745-1930', in: *Munstergeleen, een monografie over een Limburgse gemeente* (z.pl. 1965) 201-243.

'Literatuuroverzicht met betrekking tot de historie van het middelbaar onderwijs in Limburg', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 10 (1965) 124-136.

1966

'Sociale veranderingen in Limburg', *Maasland* 13 (1966) 303-307.

Statistisch overzicht van het toeristisch bezoek aan de gemeente Valkenburg-Houthem [jaarlijks rapport verschenen in de jaren 1957 - 1966].

1967

'De landbouwstructuur van Zuid-Limburg in de eerste helft van de 19e eeuw mede in vergelijking met de aangrenzende Duitse en Belgische lössgebieden', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 12 (1967) 1-25; eveneens verschenen in het Duits in de *Acta Historiae Neerlandicae* III (1967).

'Genealogiën als bron voor historisch-demografisch onderzoek', in: *Huldeblijk voor Jan J.M.H. Verzijl* (Roermond 1967) 175-194.

1968

Nota omtrent de wenselijkheid van een coördinerend wetenschappelijk instituut in Limburg [uitgave Stichting Maaslandse Monografiën, Maastricht 1968].

'Literatuuroverzicht met betrekking tot de bedrijfs geschiedenis in Limburg', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 13 (1968) 111-163.

Boekbespreking: W.D. Brouwer, *Bibliografie van de Nederlandse bosbouw geschiedenis, A.A.G. - Bijdragen* (Wageningen 1967).

Boekbespreking: A.J. Wichers, *De oude plattelandsbeschaving. Een sociologische bewustwording van de overherigheid* (Wageningen 1965), *Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis* XLVI (1968) 3.

1969

'Hoeve Hoverhof te Hout-Blerick (1825-1831)', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 14 (1969) 92-102.

Boekbespreking: J.G. Visser, P.T.T. 1940-1945. Beleid en bezetting ('s-Gravenhage 1968), *Bijdragen en Mededelingen over de Geschiedenis der Nederlanden* 84 (1969) 177.

1970

Enige gedachten over de economische herstructurering van Limburg [lezing voor de Limburgse Sociologenkring, mei 1970, niet gepubliceerd].

'Enquête onder de oud-leerlingen van het Henric van Veldeke College', in: *Gedenkboek Henric van Veldeke College, 1920-1970* (Maastricht 1970) 75-107.

1971

'Vijftig jaar Hornerheide. Historische beschouwingen over de medische zorg in Limburg', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 16 (1971) 1-135.

'De Brand's Bierbrouwerij, 1871-1971', in: *Honderd jaar Brand; de historie van een Limburgse brouwerij* (Wylré 1971) 55-174. Herdrukt in: F.G.H.M. Crutzen, J.F.R. Philips, M.G.P.A. Jacobs en W.H.G. Maas, *Traditie en Vernieuwing, 125 Jaar Brand* [uitgave Brand Bierbrouwerij B.V.] (Wylré 1996) 67-103.

1972

'Een episode uit de geschiedenis van de Nederlandse Hoogovens en de Nederlandse cementindustrie', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 17 (1972) 57-64.

'Limburg' in: *Standaard Encyclopedie*, losbladig verschenen 1 december 1972, nr. 162, 34-38.

'Literatuuroverzicht met betrekking tot de geschiedenis van de geneeskunde en de volksgezondheid in Limburg', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 17 (1972) 99-127.

Boekbespreking: J.G. Veldink, W.C.H. Staring, 1808-1877, geoloog en landbouwkundige, (Wageningen 1970), *Tijdschrift voor geschiedenis* 85 (1972) 119-121 en *Spiegel Historiae* 7 (1972) 127.

1973

Geschiedenis van de krankzinnigenzorg in Maastricht in de negentiende en twintigste eeuw [geschreven in opdracht van en bij gelegenheid van de opening van het Psychomedisch Streekziekenhuis Vijverdal te Maastricht; onuitgegeven manuscript 1973].

1974

'Retrospectie en toekomstverwachting. Enkele overpeinzingen en gedachten naar aanleiding van het 25-jarig bestaan van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 19 (1974) 1-43.

1975

Valkenburg reeds lang vóór 1885 toeristenoord [lezing gehouden voor de kring Valkenburg van LGOG op maandag 24 februari 1975; ongepubliceerde tekst met bijlagen].

'Enige aanduidingen omtrent de bevolkingsontwikkeling van de zeventiende tot het einde van de achttiende eeuw in het gebied van de huidige provincie Nederlands-Limburg', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 20 (1975) 1-47.

'Een Maastrichtse futurologie uit 1875 rond plannen voor een Belgisch-Nederlandse douane-unie', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 20 (1975) 89-106.

'75 Jaar N.K.V.-Centrale Maastricht' [drie artikelen in *De Limburger*, september en oktober 1975].

1976

'Taragona, een historische nederzetting aan de Middellandse zee' [voordracht voor de Circulo Cervantes te Maastricht, januari 1976].

'Literatuuroverzicht met betrekking tot de geschiedenis van jeugdbeweging en jongeren in Limburg', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 21 (1976) 83-104.

'De vraag naar de reikwijdte en de feitelijke uitvoerbaarheid van het streven naar economische medegezeggenschap binnen de onderneming' [niet-gepubliceerde voordracht 1976].

1977

Boekbespreking: W.J. Formsma e.a., *Historie van Groningen. Stad en Land* (Groningen 1976), *Bijdragen en Mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden* 92 (1977) 308-310.

1978

Het Instituut Ziektekostenvoorziening Ambtenaren Limburg, I.Z.A.L., 1952-1977 (Maastricht 1978).

Vermaatschappelijking, ordening en vermenselijking in de gezondheidszorg [nota ten behoeve van de voorzitter van de Nederlandse Ziekenhuisraad, maart 1978, niet gepubliceerd].

1979

'Honderd jaar Koninklijke Nederlandsche Maatschappij voor Geneeskunst in Limburg', *Medisch Contact* 34 (1979) 966-970.

1980

Gezondheidszorg in Limburg. Groei en acceptatie van de gezondheidsvoorzieningen, 1850-1940 [proefschrift aan de Katholieke Hogeschool Tilburg, 12 juni 1980] (Assen 1980).

'Ravenstein, een vergeten stadje met een sluimerende vesting', *Het Land van Valkenburg* 167 (21 november 1980) 11-13.

'De opkomst van het toerisme in de achttiende en negentiende eeuw', *Sociale Wetenschappen* 23 (1980) 296-318 [uitwerking van een voordracht over 'De oorsprong van het moderne toerisme' voor de Studievereniging voor sociaal-economische geschiedenis in Amsterdam op 7 oktober 1967].

1981

'Het ontstaan van het moderne milieubewustzijn', *Spiegel Historiae* 16 (1981) 179-184.

'Het Geneeskundig Staattoezicht in Limburg', in: *'Van der Nyerssen Upwaert', een bundel opstellen over Limburgse geschiedenis, aangeboden aan Drs. M.J.K. Smeets bij zijn afscheid als Rijksarchivaris in Limburg* [Werken uitgegeven door L.G.O.G. 7] (Maastricht 1981) 337-350.

'De problematiek van de regionale geschiedbeoefening met betrekking tot Limburg', *De Maasgouw* 100 (1981) 87-94.

'Zuid-Nederland, gezien door vreemde bril. Reisindrukken van buitenlandse bezoekers in de loop der eeuwen' [lezing gehouden voor de T.E.K. (Tilburg-Van den Eerenbeemt-Kring) op 2 oktober 1981 te Valkenburg, nader uitgewerkt, niet gepubliceerd].

1982

'Historische mystificaties', in: *Lustrumuitgave van het Utrechts Studenten-Streek-Gezelschap voor Limburg 'De Bokkerijders', bij gelegenheid van het 46e lustrum op 29-31 januari 1982*, 9-13.

'Een terreinverkenning omtrent de omvang en richting van de migratie in Maastricht en Zuid-Limburg tijdens de achttiende eeuw', *Liber Amicorum Edm. M.A.H. Delhougne* (Roermond 1982) 137-170.

'Een achterhaald probleem? Een onderzoek naar de groei van het aantal Limburgse studenten en naar de werkkring van de Limburgse afgestudeerden' [onuitgegeven artikel, 1982].

'Stoombierbrouwerij De Keizer, v.h. Fa. N.A. Bosch, Maastricht', *Industriële Archeologie* 2 (1982) 40-54.

'Uit de geschiedenis van de Venlose ziekenhuizen' [inleiding bij gelegenheid van de opening van de tentoonstelling op 16 april 1982 in het Goltzius Museum te Venlo "'Ons 'n zorg!' Uit de geschiedenis van de Venlose ziekenhuizen"].

'De aanvaarding door de Limburgse bevolking van de moderne gezondheidszorg' [voordracht op het medisch-historisch symposium, georganiseerd door de Rijksuniversiteit Limburg bij het afscheid van dr. G. Padberg als neuroloog op 23 september 1982 te Maastricht].

'De wijnhandel te Maastricht en het verbruik van wijn in de zeventiende en achttiende eeuw', in: *Campus Liber, bundel opstellen over de geschiedenis van Maastricht, aangeboden aan Dr. Mr. H.H.E. Wouters, stadsarchivaris en -bibliothecaris, 1947-1977, bij zijn zeventigste verjaardag* [Werken uitgegeven door L.G.O.G. 8] (Maastricht 1982) 299-312.

'De samenstelling van de gegode stand te Maastricht op het einde van de achttiende eeuw' [niet-gepubliceerd artikel, oorspronkelijk bedoeld voor de bundel *Campus Liber*, gedeponereerd bij het Rijksarchief in Limburg te Maastricht].

Mestreechs Aajt, geschiedenis van de Maastrichtse brouwers en hun bier [Stichting Historische Reeks Maastricht] (Maastricht 1982).

Toespraak bij gelegenheid van de opening van de expositie over Maastrichts bier en brouwerijen [gehouden op 27 november 1982 in de voormalige brouwerij De Keizer, N.A. Bosch, Wijcker Grachtstraat, Maastricht].

Rapport met betrekking tot een op te richten brouwerijmuseum in Maastricht in de gebouwen van de vroegere brouwerij De Keizer, Fa. N.A. Bosch [interne nota, 1982].

1983

'Een watermolen langs de Geul in zijn derde industriële gebruiksfase', *Industriële Archeologie* 3 (1983) 128-134.

Boekbespreking: Inventarisatie Mijmonumenten, uitgave Samenwerkingsverband sanering mijnterreinen oostelijk mijngebied (Maastricht 1978), *Industriële Archeologie* 3 (1983) 151-152.

'Wetenschappelijke geneeskunde versus volksgeneeskunst. Een sociaal-wetenschappelijke confrontatie' [voordrachten in het kader van de volkskundecyclus, georganiseerd door het Postuniversitair Centrum te Diepenbeek, gehouden te Maastricht in de winter van 1983, niet uitgegeven].

Lopend onderzoek op het terrein van de regionale en lokale geschiedenis, genealogie, volks- en naamkunde en historische geografie. Inventarisatie van lopend onderzoek op het terrein van de werkgemeenschap voor deze vakgebieden, uitgegeven door de Stichting voor Historisch Onderzoek ('s-Gravenhage 1983).

1984

Drie eeuwen Philips. Geschiedenis van een boerenfamilie uit Beek (L) en zijn vertakkingen in de laatste eeuw [samengesteld met medewerking van J.H.J. Gulikers] (Maastricht 1984).

1985

Boekbespreking: H.C. van der Hoeven, Om de macht bij het fonds. De ziekenfondsen temidden van de sociale veranderingen in de jaren 1900-1982 (Den Haag 1983), *Bijdragen en Mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden* 100 (1985) 358.

Een Eeuw Leeuw. Geschiedenis van de Aachener Exportbier Brauerei Dittmann & Sauerländer A.G., 1871-1921, en haar nevenvestiging De Leeuwenbrouwerij te Houthem, 1886-1921, voortgezet als Bierbrouwerij De Leeuw, 1921-1986 [interne bedrijfs geschiedenis, Valkenburg 1985].

'Eeuwfeest VVV Het Geuldal, mijlpaal van volhoudend pionierswerk', *Magazine Geulrand* 9 (1985), extra bijlage, 2-15

1986

Mensen rond De Leeuw, geïllustreerd personeelsverslag [uitgegeven bij het eeuwfeest van Bierbrouwerij De Leeuw] (Valkenburg 1986).

Deelrapporten van de Werkgroep Industriële Archeologie Maastricht met collectieve bijdragen van de werkgroep: *deelrapport Wijck* (Maastricht 1984); *deelrapport Boschstraat-West* (Maastricht 1986); *deelrapport K.N.P.* (Maastricht 1985); *deelrapport Société Céramique* (Maastricht 1986).

1987

Boekbespreking: 'Valse kreukels in een strijdbaar boek. Discussiebijdrage naar aanleiding van het verschijnen van: Dr. L.H. Kreukels, Mijnarbeid: volgzzaamheid en strijdbaarheid. Geschiedenis van de arbeidsverhoudingen in de Nederlandse Steenkolenmijnen (Assen/Maastricht 1986)', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 32 (1987) 111-144.

Honderd jaar Momus-chariteit. Een verhaal over Momus en zijn Oude Mannenhuis en hoe die chariteit thans nog wordt voortgezet [onuitgegeven manuscript, Maastricht 1987].

Herdruk van: P. Beda Verbeek OFM, *De geschiedenis van de Sterre der Zee te Maastricht tot 1804*, ('s-Hertogenbosch 1937) [met een Woord vooraf bij de herdruk door J.F.R. Philips, 1987].

1988

Een gouden TAEK, 1934-1984. Crisis en wederopbloei van de Tilburgse organisaties van afgestudeerden sinds 1959 [samen met drs. F.L.M. van der Meer] (Tilburg 1988).

Vorbereidende studies ten behoeve van een sociaal-economische geschiedenis van Beek (L) van de vijftiende tot de negentiende eeuw [Volgens een theoretisch onderzoeksontwerp werd in de jaren 1980-1988 documentatiemateriaal verzameld over de nederzettingsgeschiedenis, de demografie, de landbouw en andere bestaansbronnen, de beroepsstructuur, de sociale stratificatie, de sociaal-culturele veranderingen, de mentaliteit van de bevolking, het lokale verzorgingspatroon en de plaatselijke infrastructuur. In de meeste gevallen werden over deze onderwerpen basisteksten samengesteld. Dit materiaal werd overgedragen aan de Heemkundevereniging Beek ter verdere bestudering].

1989

'Maastricht op een keerpunt: de jaren 1895-1914', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 34 (1989) 17-42 [uitgewerkte tekst van een voordracht over 'De opkomst van de verzuijing in Maastricht' voor de Probusclub Maastricht II, op 17 mei 1989].

1990

'Drie Lieve Vrouwen van Maastricht. Enige bijzonderheden over de geschiedenis van de Onze Lieve Vrouweverering in Maastricht, verzameld naar aanleiding van de *Heiligdomsvaart 1990*', *Heiligdomsvaart-Pocket, Schatkamernieuws Slevrouwe XIX* (1990) 275-298.

1991

'Sporen uit het industriële verleden van Limburg' [voordrachten met dia's uit de wereld van bedrijf en techniek, gehouden voor de Vrienden van het Rijksarchief in Limburg op 2 februari 1991, voor de jaarvergadering van het L.G.O.G. in Horst op 27 april 1991 en voor de contribuanten van het Sociaal Historisch Centrum en de vereniging Rura in Roermond op 16 mei 1991].

De 'dertig standen' van Roermond. Een moeilijk stratificatieprobleem in het kader van de spaarbankgeschiedenis van Roermond [aantekeningen ten behoeve van dr. Thelen, 1991].

'Het café als ontmoetingsplaats' [toespraak bij gelegenheid van de opening van de tentoonstelling 'Sjöt dich eine oppe lamp' op 8 mei 1991 in het Volkskundig Limburgs Centrum, kasteel Limbricht; zie ook: *Limburgse brouwerijen en bierdrinkers*].

'Gezondheid en ziekte in Limburg in de jaren 1800-1865, een tijd van geruisloze stilstand?', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 36 (1991) 1-86.

Familiegeschiedenis Philips; de Valkenburgse tak. Een vervolg op onze familiegeschiedenis uit 1984, speciaal opgedragen aan de jongste generatie Philips [Maastricht 1991].

1992

'Het magistraatsgeslacht Stas en zijn relatie met Beek', *Becha, tijdschrift van de Heemkundevereniging Beek* 6 (1992) 27-32 en 40-41.

Vijftig jaar TAEK in Zuid-Limburg. Een terugblik op een stuk verenigingsactiviteit van Tilburgse afgestudeerden in Zuid-Limburg, (Maastricht 1992).

R. Camps, A. Gorissen, R. van der Hoek, *Venlo enveloppenstad, uitgegeven bij gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de E.N.F.A.* [onder begeleiding van Dr. Rudolf Philips] (Venlo 1992).

Honderd jaar boerenleven in Limburg [vijfentwintig vraaggesprekken met voortrekkers uit de Limburgse landbouwwereld, gehouden rond het jaar 1960, samengevat en uitgewerkt november 1992].

1993

'Op zoek naar wat eens een mijnstreek was Welke monumenten herinneren ons nog aan de Nederlandse mijnindustrie?', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 38 (1993) 1-43.

1994

'Pachters en boeren in het land van Beek', *Becha, tijdschrift van de Heemkundevereniging Beek* 7 (1993) 15-16, 29-32, 46-48, 55-59; 8 (1994) 9-13, 30-31.

Een persoonlijke terugblik op het leven van mijn moeder, Anna Maria Helena Philips-Hoen, 1890-1980 [Maastricht 1994; niet openbaar].

Ter herinnering aan mijn vader, Johannes Hubertus Philips, 1890-1970 [Maastricht 1994; niet openbaar].

1995

Boekbespreking: Paul Preston, *Franco, a biography* (London 1993) [1995, niet gepubliceerd].

Verloren jaren? Noord-Brabant in een overgangstijd, 1795-1870 [aangeboden aan Prof. Dr. H.F.J.M. van den Eerenbeemt bij zijn afscheid als hoogleraar aan de Katholieke Universiteit Brabant te Tilburg, ongepubliceerd manuscript, maart 1995]. Een verkorte versie diende als voordracht voor het tweedaags congres van de T.E.K., gehouden in kasteel Aldenbiezen op 11 en 12 mei 1996. De inleiding verscheen in: *TEK-Papers, deel IV, uitgave van de Stichting Tilburg-Van den Eerenbeemt-Kring (T.E.K.)* (Tilburg 1996) 5-19.

'Recreatie en toerisme. Spiegelbeeld of reactie?', in: *Van ontspanning en inspanning. Aspecten van de geschiedenis van de vrije tijd. Liber amicorum*, aangeboden aan Prof. Dr. H.F.J.M. van den Eerenbeemt bij zijn afscheid als hoogleraar aan de Katholieke Universiteit Brabant (Tilburg 1995) 35-62.

1996

'Familieperikelen van een Maastrichtse wijnhandelaar. Een relaas over zijn achttiende-eeuwse bedrijfsvoering', *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg / Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg* 41 (1996) 79-113.

1997

Notitie over de naamgeving voor een overkoepelende holding van zorginstellingen in de regio Midden-Limburg [Maastricht 1997, niet gepubliceerd].

Bibliografie van dr. Rudolf Philips

'De eerste Limburgse pelgrims op weg naar Lourdes' [onuitgegeven artikel, Maastricht 1997].

Notitie over de oorsprong van de Broederschapskamer, Achter de Comedie 14, en over de bewoners van het voormalig refectorium van de Jezuiten in de periode 1775 tot 1890, voorlopige gegevens, aangeboden aan het bestuur van de Broederschap van de Onbevleete Ontvangenis van O.L. Vrouw Sterre der Zee (Maastricht 1997).

1998

Boekbespreking: Hubert Reijnaerts, Ann Nielsen, Mathew Schoffeleers, Montfortians in Malawi: their spirituality and pastoral approach. [niet-gepubliceerd, Maastricht 1998].

Notitie over de herkomst van de familie Jansen - van den Brink te Tilburg [een aanzet tot een genealogie over een Brabantse immigrantenfamilie, nakomelingen van een geslacht uit het Gelderse rivierengebied, aangeboden aan Jan en Ria op 24 mei 1998].

'Een verkenning van het sociaal-politieke landschap in Zuid-Limburg in de bevrijdingstijd (1944-'45)', in: *Regionale geschiedenis zonder grenzen, Opstellen aangeboden aan Prof. Dr. J.C.G.M. Jansen* [Cahiers van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg 1] (Maastricht 1998) 235-265.

1999

Limburgse brouwerijen en bierdrinkers. Vier opstellen over bierbrouwerijen en bierconsumptie, voornamelijk in Nederlands Limburg [Cahiers van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg 2] (Maastricht 1999).

De Limburgse Liga, een uitingsvorm van Limburgs regionalisme. [Maastricht 1999, niet gepubliceerd].
Aanvullende gegevens over Pater Matthias Philips [ter aanvulling van de familiegenealogie, Maastricht 1999].

Inventaris van het archief van Pater Doctor Remigius Dieteren OFM (Pieter Joseph Dieteren), Spaubeek 31 januari 1915 - Heerlen 15 december 1995 [samen met A.M.T. Peeters] (Maastricht 1999).

'Philips van Maestricht', *Maandblad De Plate, tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring 'De Plate'* 9 (1999) 158-169.

De opkomst van de particuliere banken in Limburg [vnl. negentiende en twintigste eeuw, onvoltooid manuscript 1999].

2001

De opkomst van het Geuldal als toeristenstreek [omwerking van een onuitgegeven manuscript uit 1969 over *Het Geuldal in Oude Ansichten*, 2001].

Boekbespreking: Annemieke Klijn, *Onze man uit Maastricht, Sjeng Tans, 1912-1993*. Uitgave SUN [persoonlijke kanttekeningen, 19 maart 2001].

'Neêrlands Lustwarand. De ontwikkeling van het toerisme in het Geuldal' [samen met Jan G.M. Notten en Rob P.W.J.M. van der Heijden], dl. I en II, *Historische en heemkundige studies in en rond het Geuldal* 11 (2001) 49-108 en 12 (2002) 153-209.

2003

Limburgse Zuivelherinneringen. Een geschiedenis van de zuivelbereiding in de twintigste eeuw, mede met het oog op de vraag: Wat is er nog over van de zuivelfabrieken in Limburg? 2 dln. [ongepubliceerd manuscript, 2003, gedeponeerd bij het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg; in bewerking t.b.v. publicatie].